

République du Sénégal

Ministère de l'Education nationale

Taro

CE1

Deftere dudal

Pulaar

Année 2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter cet Outil de classe y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

AVANT-PROPOS

Le présent *Outil de classe*, destiné principalement à l'élève du Cours Élémentaire 1ère année (CE1), est conçu dans le cadre du programme Lecture Pour Tous du Ministère de l'Éducation nationale (MEN) du Sénégal avec l'accompagnement de l'Agence des États-Unis pour le Développement International (USAID). Il trouve sa justification dans les résultats intermédiaires du Programme d'Amélioration de la Qualité, de l'Équité et de la Transparence (PAQUET), attendus en matière d'amélioration des performances scolaires dans les disciplines fondamentales telles que la lecture.

Élaboré en langue nationale et dans une perspective d'un soutien pédagogique, cet *Outil de classe* accompagne la mise en œuvre des enseignements apprentissages en lecture initiale.

De par la déclinaison, la formulation et la structuration de ses contenus, l'*Outil de classe* constitue un intrant pédagogique qui permet à l'enseignant(e) de dérouler tous les apprentissages et à l'élève d'apprendre directement à lire.

Dans l'*Outil de classe*, on retrouve :

- des leçons pour pratiquer le vocabulaire, la lecture fluide et la compréhension avec des textes développés sur la base des thèmes du CEB ;
- des textes pour apprendre à intégrer. Ces textes sont accompagnés d'un contexte et de consignes de lecture.

Indispensable à la classe, cet outil devrait aider les élèves à développer leurs compétences en lecture.

LOOWDI DEFTERE NDEE

Udditgol lekkol	6
Baawdo nehde	9
Ñalawma laaɓal.....	12
Laaɓal ɓanndu	15
Asko Maari e Yero	18
Jokkere endam	21
Njeenaari ndii	24
Kaɓirde janngirde	27
Ko o jidɗo jukkude janɗe makko.....	30
Daado ko tiidniido	33
Guurte baɗde faayiida	36
Maari to fuwaar	39
Kawgel ganndal	42
Mbir mawdo feeñii	45
Pusgu Gurel Siriñ.....	48
Wallude wonɓe e pusgu	51
Tabitingol 1	54
Hirjino feewtungo e boofɗugol	56
Dispaaseer keso	59
Came	62
Reentaade rafi	65
To gure teeru too	68
Lekkol laaɓɗo cer	71
Bonannde taariindi.....	74
Ndeen en ladde men	77
Ɓakkere ina waɗi nafaore.....	80
Leydi pawiiindi e sardiiji	83
Buubu e hakkeeki mum	86
Janɗe ko fotde to Ndummbelaan,	89
Galle Hooreejo Leydi Senegaal	92
Sardinje lekkol amen.....	95
Tabitingol 2	98
Nanondiral	100
Baɗɗiidi suka faade e jinnaabe mum.....	103
Ñiiɓnugol jam.....	106
Jaafotiral	109
Ballondiral hakkunde men	112
Ballondiral e nder galle	115
Kormotiral	118
Suka nehiido moy'yo jikku	121
No “enterwiiw” waɗirtee	124
Kaɓagol jontinooje	127
Widto e enternet	130
Kuutoragol telefonj portaabal	133
Tabitingol 3	136
Ɓeto.....	138

Winndannde 1

Udditgol lekkol

Lewru settaamburu maayii. Maari e Yero ngummitiima wakaas to galle maama mumen. Be ngoni ko e heblanaade udditgol lekkol. Hikka, be njawtata ko kalaas tataabo. Sukaabe bee ina cofti no feewi sabu **jiitondiral** mawngal jango ngal. Jamma oo juutirii be. Sukaabe bee ina keppa ko weetata.

Be ngummiima law, be lootii haa be laabi. Neene Ayse yaltinani be comci mabbe. Maari e Yero boornii comci mumen, kacitii haa kaari, pa'i lekkol. E laawol hee, be pottiti e giy'iraabe mabbe, be calmotiri. Be tinaani tan haa suka gorko gooto baddiido moto jaawdo wirtii be, ulli be punndi. Yero rewi reentaade, haa taatii yani. Maari wulli, dogi hippii e makko. O sikki Yero ko keldo. Elewaaji paadi lekkol e mawbe wonnoobe sara doon ndogi ngari. Yimbe bee fof kuli, taarii mo. Gooto kala ina haalira bannge. Nde Maari anndi hay dara hebaani Yero, hakkille mum arti. Yero ummii darii, Maari walli mo fid'dude comci makko.

Doon tan, be keñii, be njokki laawol hade mabbe tardude. Nde be naati lekkol oo tan, sehilaabe mabbe njabborii be kelle e gulaali. Nde be njoodtii, Maari woni e **jeertinde** Yero, o wi'i mo : « So godngol wadii, ndeento-den laawol ngol. » Doon tan, direkteer oo soni. Fof'en naatoyi e nder kalaasuui mumen. Funeebe bee noon ndañii ko betti dumen no feewi. Madam Jallo, joginoodo be rowane oo, nattii wonde e lekkol hee. Hikka noon, ko madam Kan jangnginta be.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

jiitondiral : woni kawrital walla pottital wayruɓe yiidude ko ɓooyi ;

jeertinde : woni reentinde nedɗo e huunde.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol. So ɓe ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Udditgol lekkol ko ñalawma

- jeddondiral
- jiitondiral
- piitondiral

2. Maari woni e funeere mum Yero.

- heertinde
- jeertinde
- seertinde

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndanne ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko funeebe bee poti wadde hannde ?

Naamnal 2 : Hol sahaa sukaaabe bee ngummii ?

So mi gasnii, mi muɓɓa gite am, mi miiɗtoo e ko musee oo yamiri mi koo, tee mi haala ko ari e hakkille am.

Binndol konngol

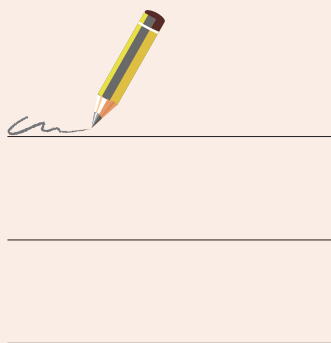
Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 2

Baawdo nehde

Maama Hammadi Jah ina yidi no feewi Maari e Yero. Dañande taaniraakon makko kon nehdi moyyiri ko huunde nde o daranii no feewi. O ummotoo ko subaka law, o findina sukaabe bee. So ebe lootoo, o yahndoto haa to bitik too, o soodana be meew. So ebe kacitoo, maama Hammadi Jah ina wadta e mabbe hakkille. O seerataa e siftinde be yo be teddin ñamri. Be mbaasa **sammude** mburu e leydi. Hannde subaka noon, nde be kacittoo ndee, ullundu woni e mooytaade e sara mabbe, ina yiiloo ko ñaami.

Yero weddii ndu fado. Ndu diwi, ndu yani e koyngal Maari. Ndu rufori koppu makko oo. Maari dogi suudoyii to maama mum. Tan Yero woni e jalde. Maari ummorii noon, riddi Yero. Maama Hammadi tukkitii, yeewi be tan, be ndartii. Ko nii woni be nduttitii, be njokkitoyi kacitaari mabbe. Nde be ngasni, maama Hammadi noddii be nder suudu, woni e waajaade be. O wi'i be : « Neddo moyyo foti ko **teeyde**, waasa yaawde mettinde. » Maama Hammadi beydi heen hay gooto fotaani wadde kullel ko metti, alaa noon ko haali neddo. Caggal duum, sukaabe bee kersi, be yeewotiri, be moosi. Be yetti saakuuji mabbe. be pa'i lekkol. Yumma mabbe ina tawtoranoo. O weltii no feewi e no maamiraado oo wadiri nii. Neene Ayse Ñan yi'ii no moyyi no maama Hammadi walliri dum nii e nehdi sukaabe bee.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

sammude : woni dillinde huunde haa wooda ko saami ;

teeyde : woni waftude hakkille no moyyi e ko waɗata, yahra heen seese.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.	2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Sukaabe bee ngoni ko e jaabe.
2. Mawbe ina poti sukaabe e hare.
3. Janngoowo ina foti so ina jaaboo naamnal.
4. Sukaabe bee mbeltiima no feewi ñande mabbe.

-
- teeyde
 - jiitondiral
 - sammude
 - jeertinde

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko maama Hammadi Jah seerataa e siftinde sukaaɓe bee so ina kacitoo ?

Naamnal 2 : Hol ko ullundu nduu woni e wadde ?

So mi gasnii, mi jokkitira hakkille am ko foti rewde e ko musee oo tari koo.

Binndol konngol

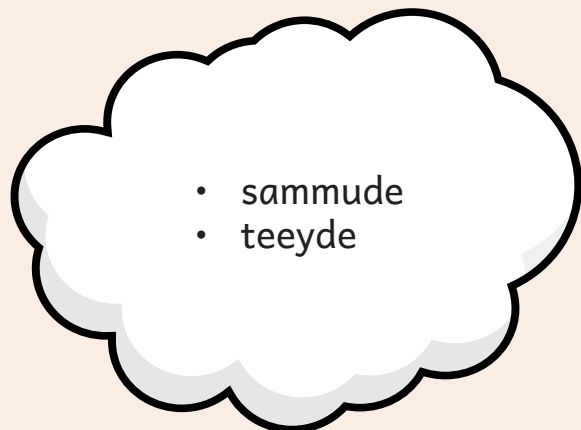
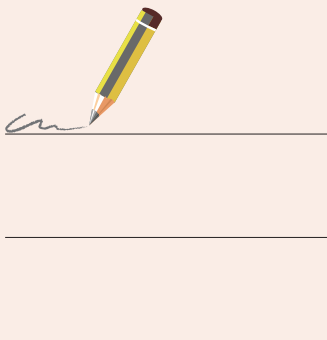
Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 3

Ñalawma laaḅal

Hannde ko alet, funeebe bee njanngataa. Be mballat jinnaabe mabbe e laḅbingol galle. Ko adii fof, be puḍdortoo ko cuudi mabbe. Yero werta leeso mum, **leema** comci mum nder armuwaar. Maari buri softude, o yaawii feewnude suudu makko. E oon sahaa, tawi kaaw mabbe na loota baali dii. Ko duum tan Maari heppanta. Nde Maari gasni fittude suudu mum, tan yahi walloyde kaaw mum. Kaaw makko Alasan wi'i yo o jaggu boggol ngol haa tiida. Sehilaabe Maari mbirtii doon, cooyinii mo, noddi mo : « Ooy Maari ! » Maari weltii no feewi nde yi'i be ndee. O weeyni be junngo, o yejjitii nii omo jaggunoo njawdi. O woppi boggol ngol, tawi o tinaani. Njawdi ndii boccitii, dogi, dogdu yaawndu no majannde nii.

Palee ! Palee ! Njawdi ndii boccitiima. Sukaabe bee ndogi, ngabbii ndi. Yero woni e deeynude hakkille Maari. Maari woni e miijaade ko kaaw mum jogori wiide. Booytaani tan, be nani gulaali keewdi mbedda. Be cooyinii kaaw Alasan ina ara, ina **rewnii** njawdi ndii. Maari suudii e Yero, ina yeewa kaaw mum. Oon sooyinii mo, noddi mo, wi'i mo : « Mi waḁataa ma hay dara ngol doo laawol, kono reento. So godngol waḁii, jaggu boggol ngol no moyyi. » Maari moosi, wi'i yo o yaafo dum. Gooto kala ruttii e ko waḁatnoo. Ndeen sukaabe bee ngasnii golle mumen, neene Ayse rokki be njaram follere buubdam.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

leema : woni fawondira comcol e dow comcol, fotnda haa fota ;

rewnii : woni ardii ina jaggi boggol, njawdi ndii ina rewi e makko.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Yero Ielnii boggol, ina heen ledde mum.

- leema
- neema
- weema

2. Kaaw Alasan ari ina puccu mum.

- rewnii
- sewnii
- bewnii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndanne ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko funeebe bee ngonni e wadde alet hannde ?

Naamnal 2 : Hol ko kaaw Alasan rewnii ?

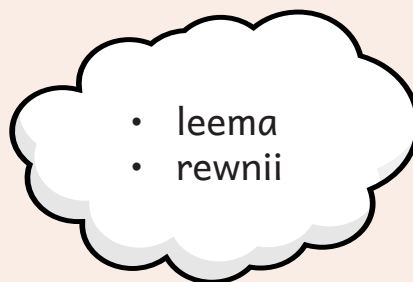
So mi gasnii, mi muɓɓa gite am, mi miiɗtoo e ko musee oo yamiri mi koo, tee mi haala ko ari e hakkille am.

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

- leema
- rewnii

Winndannde 4

Laabal banndu

Faati Kebe ko sehil Maari. Kanko e miñiraabe makko rewbe, yumma mabbe ina toppitii be no feewi. Oon ina toppitii kadi no feewi wandiraabe makko worbe bee. Omo woyaa laabal balli mabbe e laabal comci mabbe. Wadi ñalawma gooto, Faati Kebe rewi daanaade doyingol belngol haa weetndori. Yumma makko findinii mo haa tampi kono o ummaaki. Nde o finoyta tawi waktuuji jeetati ndaarii yonde. O ummii tan, o yetti saak makko, o heñii o dogani lekkol. O rewaani nii e wufyaade saka lootaade. O yettii lekkol ko omo warñi cebek. Nde o yahi haa o joodtii, ko doon o tini comci makko dii uuraani. Omo sikka wonde sehilaabe makko bee ina mbañti hakkille e comci makko dii. Hakkille makko ronki deeyde.

O woni e reentaade be, o salii joododaade e mabbe ñalawma oo fof. Hay saanga pooftel, o jabaani fijdude e mabbe. Yanti heen kadi, hay so o naamnaama ko woni, o jabataa jaabaade. Hay Maari, mo o joododotoo e taabal gootal oo, haawaa mo no feewi, kono waawaa wiide mo hay dara. Ko nde sonaa ndee tan, Faati Kebe dañi jam. Doon tan o heñii o hooti. Nde o yettii galle mabbe tan, o adii fof ko boortaade comci di o boorninoo dii. O yahi o lootoyii haa o laabi. Hannde noon, Faati Kebe anndii hol ko wadi neene makko ina tampi no feewi ngam be laaba.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

woyaa : woni waɗti heen hakkille mum, na sokli, na tiidaa ;

weetndori : woni leeli finde, leeli ummaade e doyngol.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

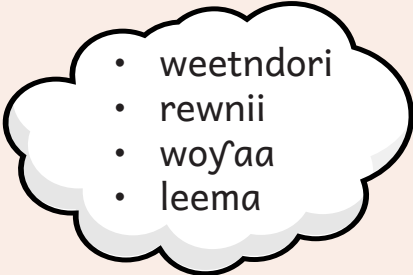
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Baaba ina jande sukaaɓe mum.
2. Maari rewii ɗaanaade haa
3. Goggo nana comci sukaaɓe mum.
4. Nagge nana ñalel keccel.

-
- weetndori
 - rewnii
 - woyaa
 - leema

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko hebtii Faati Kebe hannde ?

Naamnal 2 : Hol no o yahri lekkol ?

So mi gasnii, mi jokkitira hakkille am ko foti rewde e ko musee oo tari koo.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 5

Asko Maari e Yero

Maari e Yero ina keewi ko njoododii e jinnaabe mumen. Been ina kaalana be **iwdi** mabbe. Been ngummorinoo ko 'Bunndu. Kikiide gooto, gorgol mabbe Hawo tawi ebe ngondi, o naamnii be : « Hol e mon baawdo haalande mi asko men ? Hol no jinnaabe maama mon gorko jibindo baaba mon wi'etenoo ? Mbele ko doo e tan be meednoo hodde ? Hol to maamiraabe mabbe ngumminoo ? » Do Maari fuddii doo tan, be nani gulaali e galle takkiido be oo. « Mballee min ! »

Maari e Yero ngummii ndogani toon. Jinnaabe bee ne ngabbii heen. Ndeen be njettiima, be nani Iisaa Juuf ina wulla : « Ko ngooroondi ! » Maari e Yero ndogi cuudii caggal gorgol mumen. Baaba Umar dogi ari, ina jogii sawru mawndu. Nde o yottii ndee, o jali. Ndeke yoo ko mbato wonnoo. O wi'i : « Ko ngel mbatoyel tokosel tan ngullaton ! Onon kuli deedi ! » Gorgol mabbe wi'i yo be njah, be njokka yeewtere mabbe. Ndeen be njoodtiima, Maari jokki : « Baaba wi'iino min wonde, ko jinnaabe mum kodi e Gurel Siriñ koo burii duubi teemedere. **Njaati** amen gorko wi'etenoo ko Siidi Muusaa. Yumma makko ko Sira Kummba. Koreeji makko fof ngummii ko 'Bunndu. » Gorgol mabbe weltii heen no feewi, wi'i be : « Onon, odon nganndi iwdi mon ! Duum ko huunde moyfere. »

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

iwdi : woni do iwaa, do ummaa ;

njaati : woni jibindo maamiraado.

Taro regiingo

Mi tara winndanne ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndanne ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haanne ndee.

Ekkorde :

1. Ko Fuuta woni Maama Sammba'en.

- diwdi
- ciwdi
- iwdi

2. amen ko baañoowo mawdo wonnoo.

- njaafi
- njaati
- njaadi

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol be Maari e Yero keewi joododaade ?

Naamnal 2 : Hol ko gorgol mabbe Hawo yidi be kaalana dum ?

So mi gasnii, mi mubba gite am, mi miihoo e ko musee oo yamiri mi koo, tee mi haala ko ari e hakkille am.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miihoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 6

Jokkere endam

Huunde e besngu amen hodi ko Gurel Siriñ. Wanndiraaɓe rewɓe baaba am, e dendiraaɓe am, e kaaw mum baaba am ko doon kodi. Banndiraaɓe amen fof ina keewi hawritde. Min mbaɗata dum ko jontondiral. Hannde noon ko besngu Wuro Soogi nguu bismii min.

Nde heddii ñalawma gooto e pottital ngal, njahdu-mi Wuro Soogi ko e funeere am, e miñi am, e baaba am, e neene am, e gorgol am gooto, e kaaw am e sukaaɓe mum diɗo. Min njoli ko e otooji diɗi. Hakkunde wuro amen e Wuro Soogi ko kiloomeetuuji sappo. E laawol ngol, min tinaani tan haa woodi ko min nani. Oto oo dartii ; yimɓe fof paayi.

Naamnii-mi Maari ko woni. O wi'i : « Ko oto men paani. Maa en kiir hannde. » Baaba am jippii, tawi ko pono oo fusi. Doon e doon, o waɗti heen godɗo. Min mbeltii heen, min njanti e laawol. Ndeen min njettiima Wuro Soogi, min tawi doon koreeji amen godɗi dii. Fof'en ndenti, ina njeewta, ina pija, ina njala. Bibɓe kaawiraaɓe bee e bibɓe gorgilaabe bee ina **njanondira**. Jamma oo weli no feewi. Janngo mum, kaaw amen e gorgol amen noddi besngu nguu fof. Ender yeewtere ndee, baaba am siftini min ko min njiidi e no min poti jaggondirde. Fof'en mbi'i ngal doo pottital foti ko **ñiiɓneede**, sabu engal tiidtina endam. Ko ñalawma belɗo wonnoo, mo hay gooto yejjittaa.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

njanondira : woni tooñondira wondude e fijirde e jaleede ;

ñiiɓneede : woni wadeede haa juuta balde, haa booya do woni doo walla no woniri nii.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

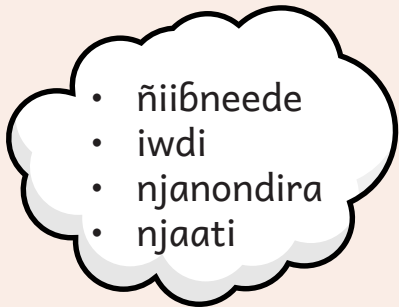
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.	2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Fedde rewbe e worbe nana
2. Galo anndii ko Jolof woni mum.
3. Pittugol lekkol oo ina foti ñande kala.
4. men hodnoo ko e suudu huɗo.

-
- ñiiɓneede
 - iwdi
 - njanondira
 - njaati

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol wuro besngu nguu heewi fottitde ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii besngu nguu ina yida fottitde sahaa e sahaa kala ?

So mi gasnii, mi jokkitira hakkille am ko foti rewde e ko musee oo tari koo.

Jamirooje :

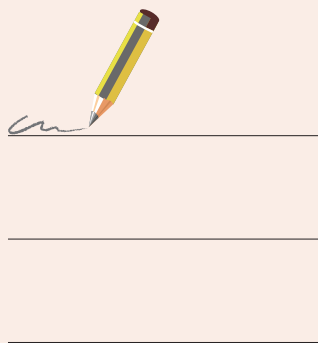
1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 7

Njeenaari ndii

Hitaande kala, komin amen ina yubbina kawgel burdo waawde **wallifo** e nder lekkolaaji hee. Kala elew burdo yoodde winndannde, yeenee. Meer komin oo ko debbo. Omo tiidnii no feewi e bamtaare nokku oo. Ko kanko teddiniraa kawgel ngel. Kawdo fof, tottete ko njeenaari mbi'eteendi « Kudol kanje ». Hikka noon, ko sehil amen bi'eteedo Faati oo hawi. Dum wonani mo teddungal mawngal, kanko e galle mabbe fof. Hannde woni ñalaande tottirgol njeenaari ndii.

Subaka law, tawi dingiral ngal heewii yimbe. Ko hilifaabe, jinnaabe elewaaji e elewaaji dii ngari tawtoreede. Fof'en ngari ko mawninde ñalawma oo. Hedde waktuuji sappo, Meer oo ari. Omo wondi e yahdiibe makko. Yimbe bee fof ngummii. Elewaaji dii njimi **jarfol** leydi Senegaal.

Caggal duum, be njoodtii. Booytaani tan, asamaan bawli kurum, woni e tobde. Yimbe ndogi, naati e kalasuui. Nde yahi haa woni hojomaaji sappo e joyi, tobo ngoo dartii. Golle dee njokki. Meer oo ummii, yetti konngol. O salmini arnoobe bee fof. O yetti be e garaangal mabbe. O siftini be darnde nde be poti daraade e jande sukaabe bee. Faati noddaa ari, omo moosa sabu weltaare. Meer oo rokki mo junngo. O buucii mo hade makko tottude mo njeenaari ndii. Faati hebbii njeenaari mum. Fof'en ngummii ndarii, pobbani mo. O weltii haa o debi woyde. Caggal duum, kanko e koreji makko e sehilaabe makko, be kooti. Be ngartidi e weltaare mawnde.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

wallifo : woni binndugol yimre, jimol walla deftere ;

jarfol : woni jimol ngol leydi bakkortoo, faarnortoo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ngon-den ko e yontere..... defte janngirde.

- wallino
- wallifo
- wallita

2. Ñande 4 awiril, elewaaji njimii leydi Senegaal.

- carfol
- gartol
- jarfol

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ñee.

Naamnal 1 : Hol ko kewata e komin hee hitaande kala ?

Naamnal 2 : Hol arɓe tawtoreede ñalawma oo ?

Naamnal 3 : Hol ko yimɓe ɓee mbaɗi nde Faati Kebe hebi njeenaari mum ?

E sahaa kala, mi hollira to jaabawol ngol woni e winndannde hee.

Binndol konngol**Tafngo konngol****Jamirooje :**

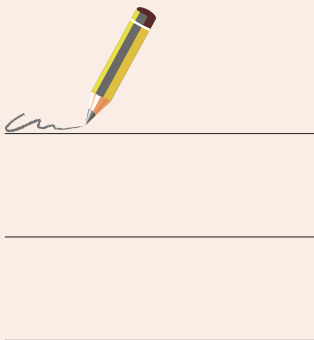
1. Mi tara kelme gonde ñee e nder ruulde hee.

2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo ñee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol waɗa baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande ñee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 8

Kabirde janngirde

Hikka lekkol amen ko ko dañi kodo. Ebbo « Yo fof'en tar » ngoo, e fedde janngunoobe e lekkol amen hee ngarii toon. Ko kabirde janngirde be ngaddi toon. Ko duum wadi lekkol oo ina yubbina ñalawma dokkingol deen kabirde. Janngoowo kala maa heb kayeeji, kabirde binndirteede e diidirteede. Ebe tottee kadi defte kalaas e defte galle.

Subaka law, Maari e Yero ngardi e jinnaabe mumen. Ebe ñaantii haa be njoodi, ebe mbakkii saakuuji mabbe. Jinnaabe bee njoodii e les baasuui dii. Maari e Yero nde nji'i kabirde pawaafe e dow taabe dee, gooto e mabbe kala ina **welka**. Heen madam gooto wi'i elewaaji jiidube kalaas fof, yo ndentu do gootel. Elewaaji naatdi hikka dii ndarii yeeso taabal mumen. Be ngoni e duñondirde. Gooto kala ina wiya ko kañum ardotoo. Yimbe tinaani tan haa elew gooto yani e taabal hee, fof jiiibii.

Kabirde dee fof carii. Sukaabe bee ngulli, gooto kala woni e **takkude** godfo oon. Won e jinnaabe bee ngari wallude Musee Saañaa. Be ngoni e deyyinde elewaaji gullooji dii. Musee Saañaa wi'i elewaaji dii yo koccu kabirde dee, pawa de e dow taabal hee. O wi'i yo elewaaji dii mbaaf seese, gooto kala maa heb kabirde mum. Caggal duum, fof rewi laawol. Nde tottingol ngol gasi, Maari e Yero mbeltii no feewi. Gooto kala yetti kabirde mumen.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

welka : woni weltii haa burti ;

takkude : woni wiide goddo ko kam wadi tawa a laabaaka.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaBe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. defte moyye ina walla janngoobe.
2. So leydi ina yimee, yimbe fof ndaroto.
3. Janngoowo kala ina so tottaama njeenaari.
4. A fotaani miñe ko wadaani.

-
- jarfol
 - takkude
 - wallifo
 - welka

Faamaamuya Tottirde jaabawuuji cuudfiidi

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko eɓɓo “Yo fof’en tar” e fedde janngunoobe e lekkol hee nafi lekkol oo ?

Naamnal 2 : Hol ko hollirta sukaabe bee keblaniima tottirgol kabirde janngirde dee ?

Naamnal 3 : Hol darnde jannginoobe bee e ñalawma oo ?

E sahaa kala, mi hollira ɗo tuugnii-mi e winndannde ndee haa njaabtii-mi.

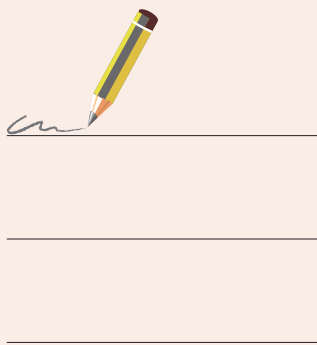
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 9

Ko o jidɗo jukkude janɗe makko

Accaa ko mawnum sehil am Faati Kebe. Omo yahra e duubi sappo e tati. Doo e jonte ɗiɗi omo waɗa kawgel. Omo heppani ɗum. Omo tiidnii e janɗe makko. Omo yiɗi yawtude e lekkolaaji toowɗi ɗii. Hanki jamma noon, kaaw makko arii galle. O yeewtidi e jinnaabe Accaa ko juuti. Oon sahaa, tawi Accaa ina jannga. Nde o leloyii, o ronki ɗaanaade. O woni e miijaade ko foti addude ɗoon kaaw makko oo haa ina **jenggira** nii.

Nde o arti lekkol janngo mum, o naamnii neene makko ko kaaw makko yahatnoo. Neene makko moosi, anndini mo ko jukkude endam tan addunoo mo. Kaawiraado oo arnoo ko **yamande** biyum Accaa. Oon noon hodi ko gure dow. Accaa jaaki, deyyi. O ronki hay rewtaade binndande makko. Omo miiɗoo ko o foti waɗɗe.

Saanga futuro, Accaa yalti galle. Kiraade njonti, o yi'aaka. Jinnaabe makko paayi, ɓe njiilii mo banngeeji fof, ɓe nji'aani mo. Yumma oo siftori yeewtere maɓɓe hanki, woni e woyde. Nde waktuuji sappo jamma njoni, ɓe cooyinii Accaa e madam mumen ina ngara. Yummiraado oo foofi, jabɓii biyum, hippii e mum. Baaba makko ne weltii heen, yetti ,adam oo. Madam oo anndini ɓe Accaa ko suka jidɗo janngude. ɗum noon, o fotaani ɗaccirde nii tan janɗe makko. Jinnaabe ɓee podani madam oo maa ɓe ndaro no moyyi e janɗe biyiiɓe ndee janngo e jam.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

jenngira : woni hiira haa nder jamma ;

yamande : woni ñaaganaade gorko debbo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Kaw Alasan yahi galle Accaa'en ko biyum.

- yimande
- yamande
- yeewande

2. Neene yid'aa Abuu ina nii ladde.

- lenngira
- janngira
- jenngira

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko Accaa foti wadde doo e jonte ?

Naamnal 2 : Hol ko addunoo kaaw mum Accaa e galle hee ?

Naamnal 3 : Hol no neene mum Accaa wadi nde o sooyinii Accaa ina ara ina wondi e Madam mumen ?

E sahaa kala, mi hollira to jaabawol ngol woni e winndannde hee.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 10

Daado ko tiidniido

Daado dañi ko duubi sappo e dīdi. Dañal galle maɓɓe heewraani noon. Ko ɗuum wadi mo tiidnaade e yiɗde jaɗe. Subaka fof, Daado finata ko fajiri, wona e rewtaade binndande mum. So o gasnii, o walla neene makko, o toppitoo miñiiko gorko. So ɓe **kacitiima**, ɓe ndoga, ɓe pa'a lekkol. So Daado hirndoyaaki, o lawy'at kaake, neene makko fooftoo.

So o jippiima, o wonata ko e rewtaade. Miñiiko oo noon yiɗi kañum ko fettoyde bal. So ɗuum wadii, Daado nodda mo, walla mo wadde ekkorde de musee makko tottunoo mo. Yumma makko wonaa celludo lebbi dīdi hannde. Wadi ñalawma, o wi'i yo Daado woppu jaɗe, walla mo e golle. Daado noon yiɗaa woppude jaɗe, tee omo jokki e toppitaade neene makko. O jippoto lekkol, o defa hiraande, o feewna galle oo, o wuppa so tawii waawii wonde. Madam makko jaaki sabu Daado nattii janngude no moyyi.

Wadi ñalawma gooto, Daado ronki ɗum muñde, hiiwtii woni e woyde. O haalanoyi madam maɓɓe ko o wondi koo. Oon ari yeewtidde e yumma makko mbele ebe ndaña feere. Doon tan, goggo makko yettii. Nde o hedii madam oo, o faami so jaɗe Daado toppitaama ina wadi nafoore. Nii woni, o wi'i maa o noddu biy miñiiko ara walla yumma mum Daado haa seɓora. So ɗuum wadii, Daado maa waaw jukkude jaɗe mum. Ko nii woni Daado weltii no feewi e ndee ɗoo feere.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kacitiima : woni ñaamii subaka, mbaalIndiima ;

hiiwtii : woni tecci daande dow, ina wulla, ina luuka, ina woya.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

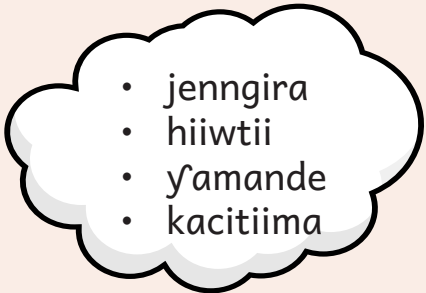
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Muusaa..... woni e woyde.
2. Mi yidaa ada nii dingiral.
3. Sukaabe bee ko adii ina ndawa lekkol.
4. Baaba fotaani biyum mo oon yidaa.

-
- jenngira
 - hiiwtii
 - yamande
 - kacitiima

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko holliri Daado ina yurmii neene mum ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Daado nattii janngude no haanirta nii ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii gorgol mum Daado noddi biy miñum
yo ar walla yumma mum Daado ?

E sahaa kala, mi hollira do tuugnii-mi e winndannde ndee haa njaabtii-mi.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

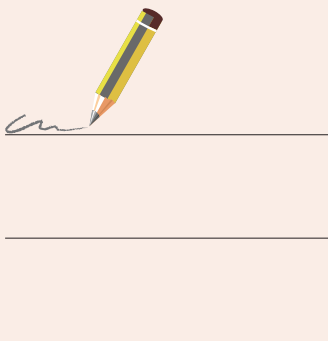
1. Mi tara kelme
gonde dee e nder
ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am tawa
engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Guurte badde faayiida

Ko e guurte mawde wonaa. Maari e Yero njanngii no moyyi. Baaba Umar e neene Ayse mbeltiima e mabbe. 'Be pelltii weltinde be. 'Be nawi be **lulnde** wafnde fijirde e jande.

Ndeen be njettiima, Maari e Yero e sehilaabe mumen **njippinaa**. Janngo e mum, be fuddii fijirde e golle. Funeebe bee nana maha pijirkon bakke, ina caña, ina ñoota, ina njannga defte, ina mbada coftal balli. Ñalawma tatabo oo, ardiibe sukaaabe bee ndentini be. Ñalawma oo weli. Ko duum saabii sukaaabe bee njahndoyii ladde. 'Be njahdi e mawbe dīdo. Ladde ndee ina famdi, kono ende sukki. 'Be naworii ñaamde e pijirkon.

be njahii ko juuti hade mabbe yettaade. Asamaan oo fuddii waylaade. Ladde ndee nibbidi seeda. 'Be nani dille kulbiniide. Musee Kulibali rentini be, woni e limtaade be. O teskii Iisaa Juuf araani. 'Be ngoni e eeraade mo. Alaa ko be nani so wonaa oolel daade mabbe. Doon tan, Yimbe bee nani Buu ! 'Be kuli haa ebe ciñña. 'Be njeccitii, be nji'i Iisaa e madam Kan ina njala. Sukaabe bee ngulli : « Odon ceknii no feewi ! Emin cikka Iisaa ko majjudo, odon kulbina min ! » Kambe fof be ngoni e jalde. Ndeen be njahndiima ko juuti, madam Kan noddi be yo be ngar be ñaama njogonal. Ndeen be gasnii, be nduttii jipporde mabbe. Nande heen, be kootdii e tampere kono be mbeltiima no feewi.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

lulnde : woni jahgol e nokku wada toon balde seeda ina golla ;

njippinaa : woni mbismaa e nokku, tottaa do kodi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Elewaaji dii njahi hikka ko Luga.

- hulnde
- lulnde
- yulnde

2. Hobbe arnoobe futbol ko to lekkol too.

- kippanaa
- cippanaa
- njippinaa

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol no jande sukaaɓe bee yahri hikka ?

Naamnal 2 : Hol ɓe sukaaɓe bee ngondi e guurte mumen dee ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol waɗa baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 12

Maari to fuwaar

E fuwaar hikka oo, Maari yahii yeewoyde gorgol mum Nafi to kantin mum. O yeeyata ko **cudaaari** njoodndi. Won e mayri ko kanko feewni, keddiindi ndii ko cudaaari booyndi ndi o hesditini.

O werti njeeygu nguu, o joodii omo fada soodoobe. Debbo gooto ari suuti cakka njoodka ka ñaaye jillondiraade. Ko Maari feewnunoo ka nde woni e guurte. Debbo oo yeewi ka, o yeeytii ka, o soodi ka. Maari weltii heen. Nde debbo oo yahi haa yidi yobde, yidi kadi fotndaade cakka kaa, tan ka tayi. O haayti soodde, o tottiti mo cakka kaa.

Bernde Maari metti heen no feewi. Gorgol makko yidi weltinde mo, rokki mo kaalis. O wi'i yo o yah kantinaaji goddi dii o yeewa ko woni toon. Maari **fokkiti**. Heen sahaaji, o daroo doo o wona e yeewde comci, walla o yeewa too o mema pijirgel kesel. Uurngooji beldi ina ummoroo e won kantinaaji. O yejjiti mette dee. Nde o yettii e kantin gooto, o hawri doon e sehil makko Faati. Be njahdi yeewoyde kantinaaji goddi. Maari soodi tanngal e gatooji, o rokki heen Faati.

Ndeen Maari artii kantin goggo mum, o yi'i debbo garnoodo doon subaka oo ina habbi cakka taynooka kaa. Gorgol makko wi'i mo : « Nde njahndoyi-daa ndee, mi feewnitii cakka kaa, njeey-mi ka debbo oo ». Maari weltii no feewi, hootdi e gorgol mum. Fuwaar oo weliino no feewi !

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

cudaaari : woni ko debbo wadata e banndu mum haa bura yoodde, ko wa'i no kootone, jawe, cakkaaji, ekn. ;

fokkiti : woni yahi, huuyi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Hobbe bee ko galle joom wuro.
2. Elewaaji dii njahata ko Kanel.
3. Caggal bottaari, Sele fa'i jehre.
4. So kew wadii debbo kala hollirat mum.

-
- lulnde
 - fokkiti
 - cudaaari
 - njippinaa

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko gorgol Nafi yeeyata to fuwaar too ?

Naamnal 2 : Hol ko wadi Maari wiide fuwaar oo weliino ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

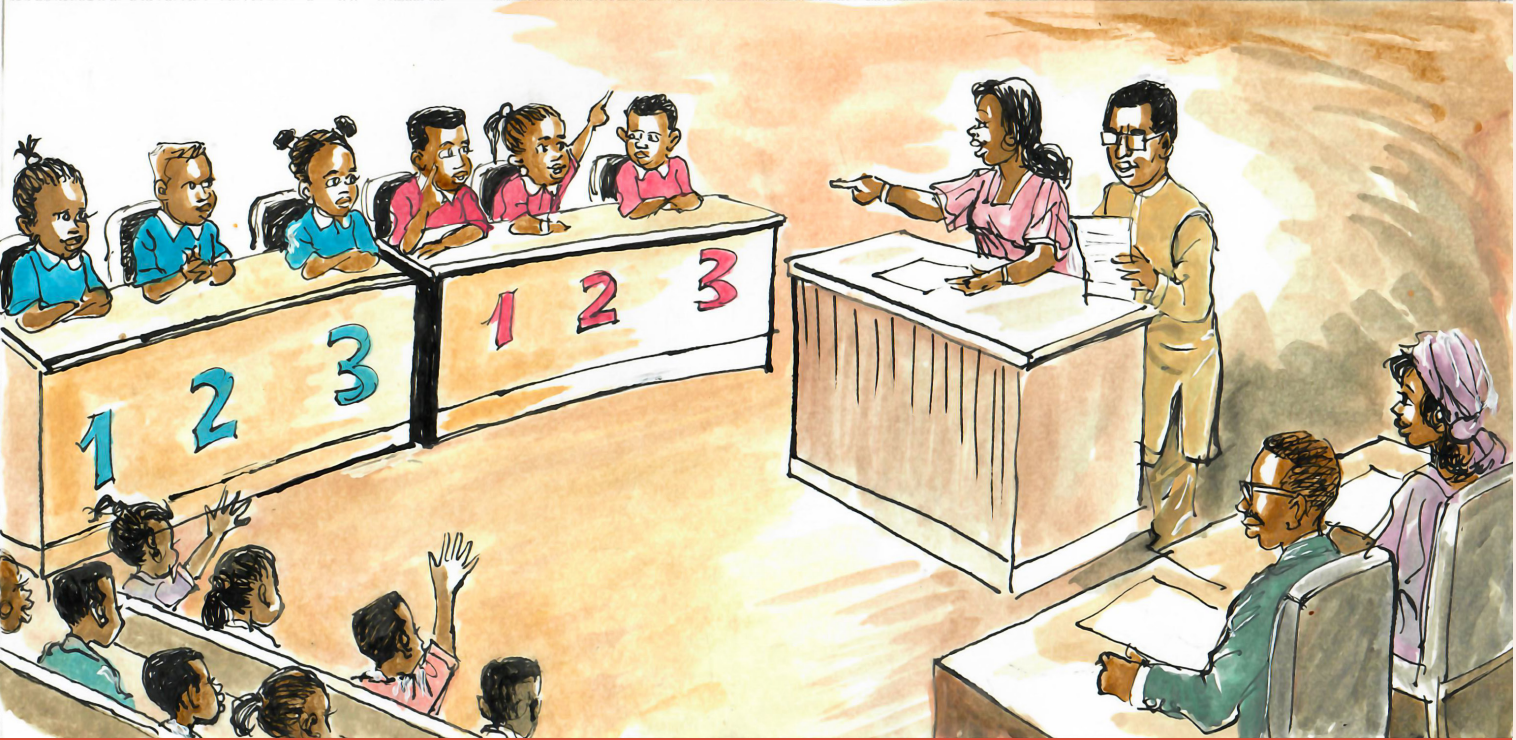
Binndol konngol**Tafngo konngol****Jamirooje :**

1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 13

Kawgel ganndal

Wonaa ko e yontere welnere wadanaande lekkolaaji tokoosi dii. Kalaas tatabo mo madam Kan jogii oo, ko kañum hawrata e kalaas Musee Saañaa. Hade waktuuji nayi njonde, tawi Direkteer oo bismiima hilifaabe bee e yeeboobe bee. Jinngoobe bee nana njima, ina pobba, ebe kirjina goomuuji dii.

Kawgel ngel fuddiima. Ko won e jannginoobe bee njogii naamne dee. Wodbe bee njogii ñaawoore ndee. Elewaaji dii fof nana mbaada ko mbaawi, ebe na njaabtoo jaabawuuji moyyi. Ina wa'i no hakkunde kalasuuji didi dii hay gooto heen waawaa keddiido oo. Kala debdo dadde tan, goddo oo hebtoo dum.

Nde yahi haa heddii binndande jowitiide e taarik dee, yimbe tinaani tan haa natti nande daande kaaloowo oo. Mikoroo oo deyyi. Ndeke kuraa oo ko ko kuppi. Yimbe fof paayi. Direkteer oo wi'i yo be ndeey be pada. Sukaabe bee keppe, ina njaha ina ngarta. Nde be njahi haa be natti daminaade, kuraa oo arti, golle dee **banti**. Naamnal cakkitiingal cadtungal werlaa. Hay goomu ngootu jaabtaaki. Bee nana gaañoo hoore, bee nana nata feedeendu ina picca. Yero yeewi Maari, woni e moosde. Hakkille Maari wa'i no gartudo nii, buri laabtude. O jaabtii tan, fof'en ngonni e fobbude kelle. Kalaas mabbe rokkaa tobbe keewde, haa ko duum wadi be nawi raay. Kawgel ngel gasii. Jinngantunoobe be bee **murti**. Huunde ndee deeyti seeda, wadatnoobe kawgel bee ndokkondiri juude, be kootdi.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɓamti : woni yettiti, fudditii ;

murti : woni mbeltii haa burti.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol.
So ɓe ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee.
So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol
ngol,
mi teskoo ko ɗakki e
maggol koo.

2. Mi suɓtoo
helmere
waawnde
timmitinde
konngol ngol.

3. Mi winnditoo
konngol ngol e
kayee am tawa
mido huutorii
helmere haannde
ndee.

Ekkorde :

1. Nde poofteɓ gasi sukaaɓe ɓee jaɗde.

- tamti
- yaɓti
- ɓamti

2. Muusaa honngi buubaa mum,
amoobe ɓee fof

- turti
- murti
- surti

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko woni darnde jannginoobe heddiibe bee ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii jinngantunooobe Maari'en be murti ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

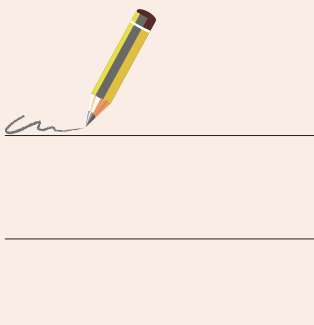
Binndol konngol**Tafngo konngol**

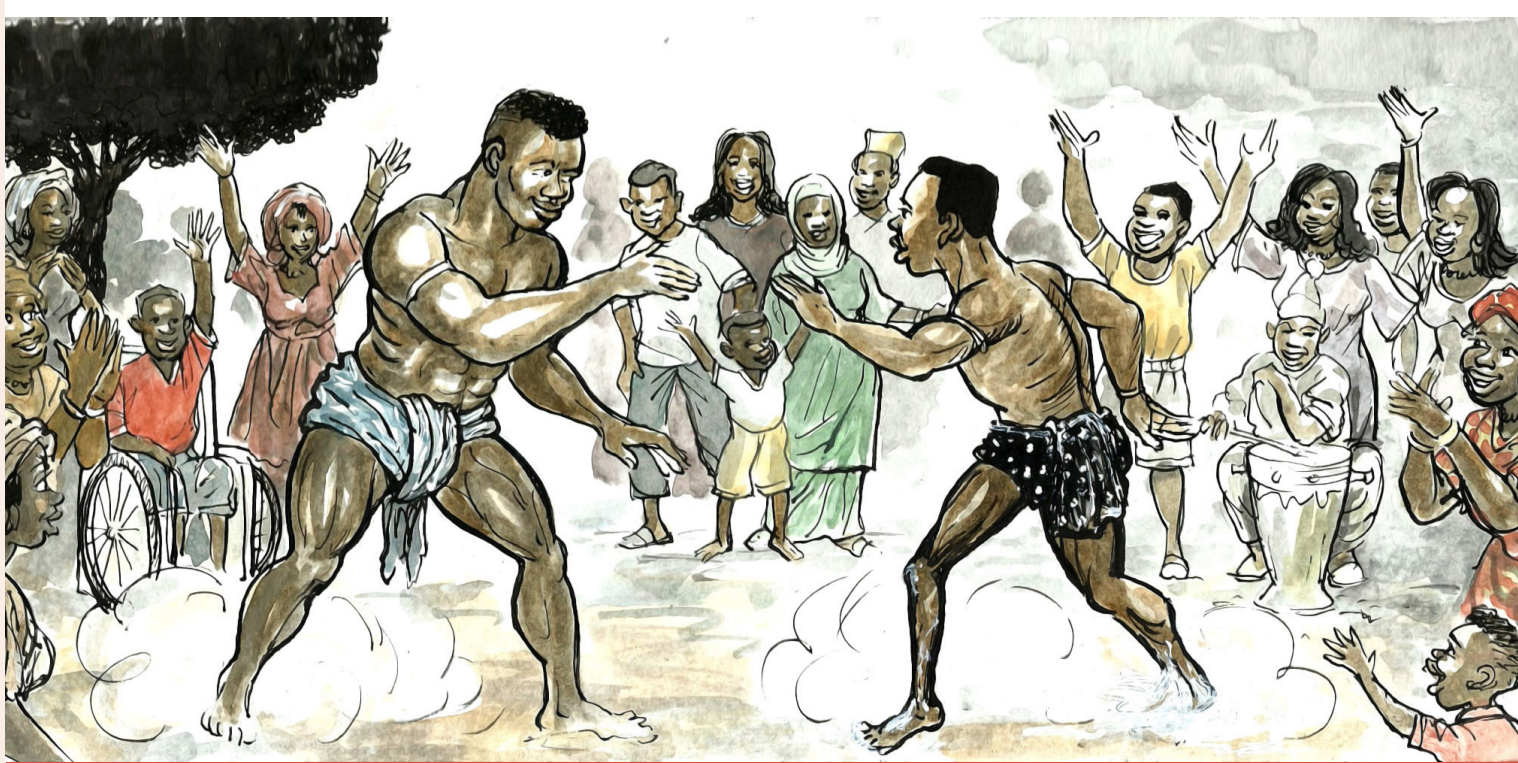
Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 14

Mbir mawdo feeñii

Kala nde coñal gasi, gure kodduɗe keewi ko waɗde lammba. Ko ñum fjiirde cosaan. Ko e ñiin lammbaaji mbiruuji mbaɗatnoo kawgel. Ko heen mbiruuji tiidɗi peeñatnoo. Hikka noon ko Wuro Soogi yontaa. Ko toon mbaɗat-mi guurte, ño galle maama Sala Bah'en ñoo. Hannde noon, ko mbir amen Dem Barogal hawrata e Sam Feetere, mbir kanelnaabe oo.

Ko nde mbiruuji ñii boortii, yimbe bee buri teskaade wonde Sam Feetere ko njool. Kono omo laya koyngal ñaamal. So a yi'ii mo cikkataa ko o tiidaani. Barogal ño woni e diwde ñoo, ina hollira doole mum, wondude e softeende e **kuse** tiidɗe, ina yenanaa ko kañum libata. Yahdiibe makko ina ngulla, bawɗi ñii ina beydoo welde. Ñeeñbe bee ina njima, Sam Feetere ina deyy'inii tan. Sahaa e sahaa kala o moosa, o weeyna yeeboobe bee junngo.

Nde arbit oo suufli, fof wiiti cel ! Barogal fa'i e Feetere. Oon woni e yahrude caggal, ina ardini ñaamal mum, ina **tuufoo** mo. Barogal rewi e makko haa o yalti keerol dingiral ngal laabi ñiɗi. Arbit oo hartii mo, wi'imosoowadtiitanolibaaama. Barogal yiɗi yettude koyngal ñaamal Feetere. Oon heñii no majannde nii iwtiri mo caggal, jaggi e nadorde makko. Barogal yiɗi boccitaade. Feetere roondii mo haa dow, fukki mo e leydi. Yimbe fof naji. Hol miijinooɗo nguu ñoo njomu! Feetere ina yaawi, tee ina jogii doole. Mbir mawdo feeñii !

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kuse : woni kette teewu, ina wi'ee kadi kucce ;

tuufoo : woni fuunta haa jagga, haa liba.

Taro regiingo

Mi tara winndande ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaabe am bee ne tara winndande ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haande ndee.

Ekkorde :

1. Sukaabe nana pooli e les lekki.

2. Caggal nde sukaabe bee fof ndeyyi, maama tinndol mum

3. Mbaroodi jogii ko tekkude de wardi kulle.

4. Nde bawdi dii mbeli, sippiroobe bee

-
- bamti
 - tuufoo
 - murti
 - kuse

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol yontaabe wadde lamma ?

Naamnal 2 : Hol sippiroobe hannde ?

Naamnal 3 : Hol ko wadi yimbe bee naji ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe
ɗee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 15

Pusgu Gurel Siriñ

Yimbe Gurel Siriñ mbayrii dañde hono oo jamma e mettude. Wuro ngoo fuddiima jirwude gila fajiri, ñande aset ñalawma **duggere** maɓbe mawnde ndee. Nde waktuuji tati kikiide njoni, asamaan oo fuddii bawlude. Yimbe bee keñii, ngoni e yaltirde wuro ngoo gooto gooto. Doon e doon tan, henndu mawndu riddi heddinoobe doon bee. Dum woni e tobde. Ndiyam naati e nder wuro ngoo. E sahaa daɓbo, henndu mawndu nawori kala ko yeeyoobe bee mbertunoo, ndu liɓi bale galleeji keewɗi. Ndiyam naati e nder galleeji haa wi'i tep. Sekketaaji e cate ledde ngoni e **hummbude**, de keewi no feewi e mbeddaaji hee.

Cuudi dii fof keewi ndiyam. Yimbe bee njalti boowal ina njiiloo ballal. Rewbe bee nani mbammbi cukalon mumen. Mawbe bee nana mballee no njaltiri. Worbe bee nana kumta jawdi ndii, kono nganndaa do be nawata ndi. Be njaakdi e ko'e maɓbe.

Doon e doon tan, gulaali ngulli. Ko neene Hawaa woni mo yi'aani biyum. Yimbe bee fof paayi. Cukalel ngel yiilaa e wuro hee fof. Ko hedde waktuuji jeetati jamma ngel yiitaa. Goggo Jeyni ari ina yetti ngel. Yimbe galle bee fof mbeltii heen, be njetti goggo Jeyni. Fuddiima jamminde. Moni kala rentinii besngu mum do gootel, yeewi lobbudu ndu heewaani henndu, joodii doon ina fada. Haa goram ! Sukaabe nana daanii e koyde jinnaabe mumen. Ko noon yimbe mbaaldi haa weeti daanaaki.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

duggere : woni jehre wadoore yontere kala, ina wi'ee kadi luumo ;

hummbude : woni heedtude dow ndiyam, tawa debbaani.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ko ñande aljumaawoni Galoya.

- luggere
- suggere
- duggere

2. So bal weddaama e maayo wonata ko e

- summbude
- hummbude
- lummbude

Faamaamuya

Yaltinde teskuyaaji e winndande ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndande ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko yimbe bee mbaadata boowal ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yimbe bee fof njaaki ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndande ndee.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme
gonde dee e nder
ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am tawa
engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 16

Wallude wonbe e pusgu

Balde tati hannde, tobo siltaani e Sahre Gawdi. Hay gooto waawaa daanaade. Yimbe bee fof nani e mbedda hee. Galleeji keewdi njanii. Fof boni. Yimbe bee njaakii. Be ndenti hakkunde wuro, ebe njiiloo peeje. Ko e oon sahaa, yimbe cooyinii ootooji deggondirdi ina ngara. Yettere Allah, ballal arii.

Meer oo ardii e hilifaabe wodbe, o wi'i yimbe bee : « Doo e kikiide, maa on ndarnane baasuui do yimbe **duhii**, to caggal wuro too. Maa wood e mon yahbe toon, heddiibe bee ngona e kalasuui lekkol hee. Maa on ndokke nguura. Galle fof maa heb saak maaro, kilooji sappo suukara e bidonj nebam mo liiteruui sappo. Maa on keb kadi mbajjuui e matalaaji e leece.» Hakkillaaji yimbe bee ngartii jooni. Ebe na nduttoo galleeji mabbe addoyde kaake keddiide dee. Sukaabe bee ndentini jawdi ndariindi ndii, be nawi ndi to geddu peewnaado to caggal wuro too.

Ndeen midi yonii, kamiyoŋaaji keewdi kaake njettii e wuro hee. Fof'en mbadi **lasal**, tottirgol ngol fuddii. E dow duum neddo gooto heñii yidi arditaade, o duñi fof'en. Wonnoobe e lasal ngal mettini, ngoni e dugde. E nder teeyre, woodi garɗo siftinde mo wonde omo foti ranɗe no yimbe bee fof nii. Nde waktuuji jeegom kikiide paandii, ko ndeen pompiyee'en ngaddi moto-pompe, puɗɗii yaltinde ndiyam dam. Sahre Gawdi yaawataa yejjitde nguu doo pusgu !

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

duhii : woni moolii e nokku, suudii e nokku, ina wi'ee kadi duwii ;

lasal : woni gorol walla legol, walla deggondiral huunde, ina wi'ee kadi sappe walla ranj.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

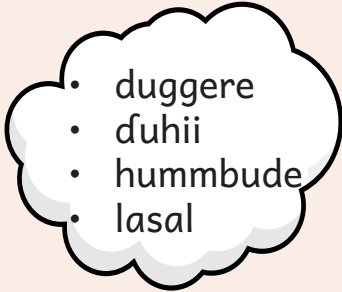
1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ngakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Nde tobata ndee, be'i dii ko les caali.
2. Bidonj julɗo waawaa
3. Ñande, baaba soodii njawdi.
4. Maari'en mbadi tan ko gootal.

- duggere
- duhii
- hummbude
- lasal

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko Meer oo totti yimbe yanaabe pusgu bee ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yimbe Sahre Gawdi njaawataa yejjitde pusgu nguu ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol****Jamirooje :**

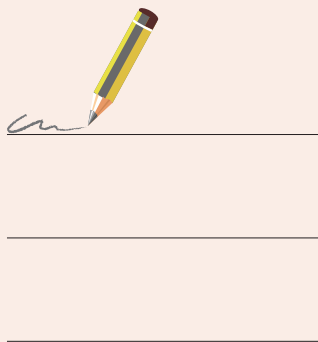
1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Ngonka :

Lekkol mon ina wad'a kawgel ngam anndude janngoowo burɗo waawde tarde. Kalaas mon ina foti jeyeede heen. Ko aan subaa yo a tawtore. Ngam heblude ma, musee mon tottii ma ndee ɗoo winndannde.

Innde galle neene Huley'en

Gila lekkol uddi haa jooni, ngon-mi ko galle maama Sammba Ñan'en. Balde tati ko adii garaangal amen, ina hawri e alet, neene Huley jibini. O ɗaŋi ko tigguyel dewel joodŋgel. Ko hannde ngel innatee. Subaka law, neene Huley ummii lootoyii. O feewni tigguyel ngel. O lelni ngel e dow leeso. Nde o gasni, o woni e ñaantaade haa o yoodi. Saanga waktuuji jeenayi subaka, banndiraabe e hoddiiɓe puɗɗii arde. Won e maɓɓe njoodii e leece ɗee. Heddiibe bee njoodii e siisuuji taarnaadi e les baas oo. Innde ndee noon waawaa rokkireede tawo. Ko elimaan oo fof'en padata.

Joom galle neene Huley yiɗaa hobb'e mum bee pada ko juuti. E dow ɗuum, o wi'i yo maama Sammba tottir innde. Maama Sammba wi'i mo yo bee pad seeda haa elimaan ara. E oon sahaa noon tawi neene Ami Kolle labii cukalel ngel haa laabi. Ndeen bee padii ko ina wona waktu, bee cooyinii oto elimaan ina ara. O adorinoo ko kew godɗo. Ko ɗuum leeltini mo. Doon tan, tigguyel ngel yaltinaa. Be ñuumbaniima elimaan oo mo ngel foti innireede oo. Be peññini innde ndee haa fof'en nani. Fof'en mbeltii. Doon tan, daade njahi dow, bawɗi ngoni e fiyde, rewbe bee ngoni e yimde e amde. Beñe e tanngal tottiraa, booluuji ñiiri kosam caraa. Innde ndee welii, yimbe njiitondirii, etee ñaamaama haaraama.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad'jamirooje de musee oo tottu maa ɗee.*

Darnde 2

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon tawtorteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Horndoldu e Ngirja

Meedii wafde sahaa gooto, e nder ladde wofdunde, korndolon ina pija e sara ngaska do kon kodi doo. Ekon ñakkondira, ekon ndoga, ekon njala. Booytaani seeda tan haa kon nani diiraango manngo, wondungo kadi e punndi keewndi. Heen korndolel gootel sooyinii sokna Ngirja ina tiindii e makkon, ina rewnii ciikolon mum –bikkon mum-. Korndolel ngel yeeyii e ngodkon kon wi'i : « Ndogen gila en maayaani, ngirja e ciikolon mum nani ngara ! » Kankon fof kon puftii. Gootel kala yeewi do mogginii.

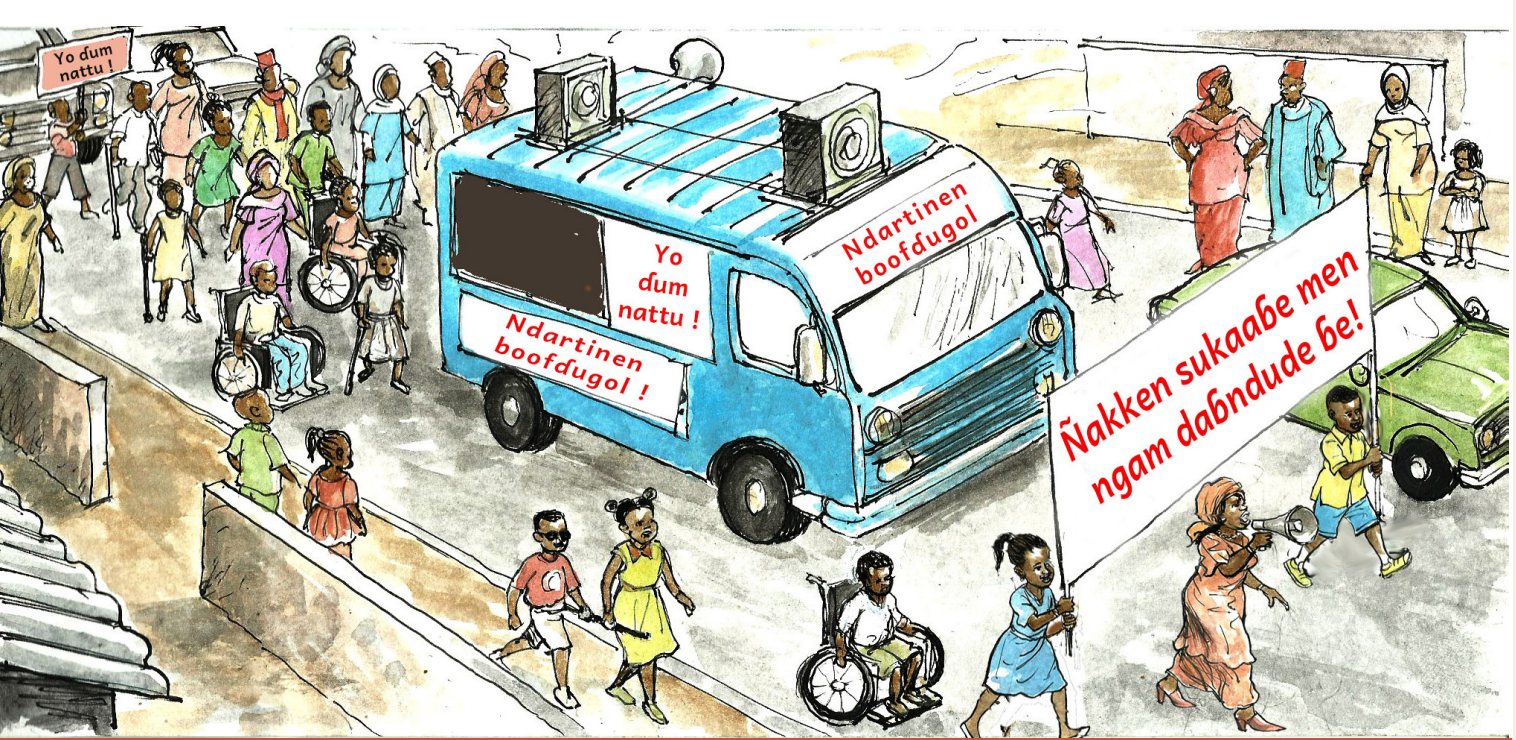
Yummum korndolon kon nani gulaali bikkon mum kon, heñii yalti, wi'i : « Sokna Ngirja, diiraango mon ngoo burtii, ada hulbina besngu am nguu, tee koddigal ina wadi hakke, kala heen mo peri-don haa gaañii, on lorlat min. »

E dow duum, Mbabba ladde –Sokna Ngirja- dartini besngu mum, wi'i : « Horndoldu, a haalii goonga. Ko bikkon am kon njanngintunoo-mi hol no kon ndeentortoo aña makkon. Mbido anndi, ko njogi-daa doole koo fof, a fotaani lorlude koddiido maa. Kono yo bernde maa deef, hay gooto e bibbe maa lorotaako. Mbido ñaago maa yaafuya no feewi. »

Nde be ngasni yeewtidde, Ngirja e besngu mum mbirtorii jam jam, njawti. Korndolon kon njalti, njokki fijirde makkon.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Hirjino feewtungo e boofɗugol

E ndee ɗoo yontere fof, ñawu boofɗugol seeraani e haaleede e rajooji. Boofɗugol ko rafi bonɗo e cukalel. Rafi oo booyii haɗde won e sukaaɓe dogde e diwde hono no giy'iraabe mumen nii. Hannde noon, **lappol** haɓotoobe boofɗugol ko aroobe e leegal Gurel Siriñ hee. Otooji keewɗi, dogirooji jam jam, ina cooynee to wodɗi, ina ngara. Ebe njahdina heen jimɗi belɗi. Ardii lappol ngol ko « Yuman leegal » oo, tee omo weltii no feewi. Ko o debbo njool, ɓaleejo. Omo boornii comci daneeki. Omo **hirjina** yahooɓe e laabi ɓee ko feewti e boofɗugol. Omo yahdi e sukaaɓe ɓe rafi oo woofɗini, ina ngoni e puuspuusuujimumen. Sahaa e sahaa kala, sukaaɓe ɓee ina kaala, ebe kirjina jinnaabe ɓee yo ñakku sukaaɓe mumen. Mbedda oo heewii yimɓe no feewi.

Nde lappol ngol tolnii galle baaba Umar'en, funeeɓe ɓee cooyinii kaaw mumen ina weeyna alluwal ngal joginoo. Ina winndaa e maggal « Ñakken sukaaɓe men mbele ebe kisa. » Yimɓe arnoobe ɓee noon ina keewi no feewi. Do tolni-ɗaa fof aɗa nana dille ɗee, kelle ɗee e rajooji ɗii. Ina wadi rewɓe e worɓe, mawɓe e sukaaɓe. Fof'en ina cofti, ina mbeltii no feewi e ko mbaɗata koo. Funeeɓe ɓee ne mbeltiima, ebe na ndiwndiwna no mbojon tokoson nii.

Sukaaɓe ardiibe ɓee nana njahra no soldateɓe nii, ebe na mbeeyna lefol binndangol konngi kirjinooji. Konngi ɗii ina ciiftina fof'en nafaore ñakku. Ñakku ina hisna sukaaɓe ɓee e rafiji, haa teenti noon e boofɗugol. Kala ɗo ɓe mbirtii, yeeboobe heewɓe ina ndewa e maɓɓe. Hirjinoobe ɓee nana tottira kaayiton tokoson. Koon kayiton kollirta ko no wadatee haa rafi boofɗugol riiwtee. Nde midi yonata, tawi fof'en nanii kabaruuji hirjino ngoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

lappol : woni dental yimbe yahooobe haaju hakkunde gure walla leede ;

hirjina : woni yeewtana yimbe ko feewti e huunde, findina be heen haa be cofta e yidde wadde dum.

Taro regiingo

Mi tara winndande ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndande ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Safroobe paawle mbadii naati e nder gure.

- guppol
- teppol
- lappol

2. Doktoor oo nana yimbe leegal ngal e rafi jontinooje.

- darjina
- hirjina
- haljina

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ɗee.

Naamnal 1 : Hol ko kewi hannde e Gurel Siriñ ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii sukaaɓe bee njoodii e puuspuusuuji ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

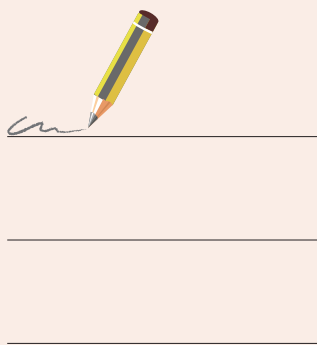
Tafngo konngol

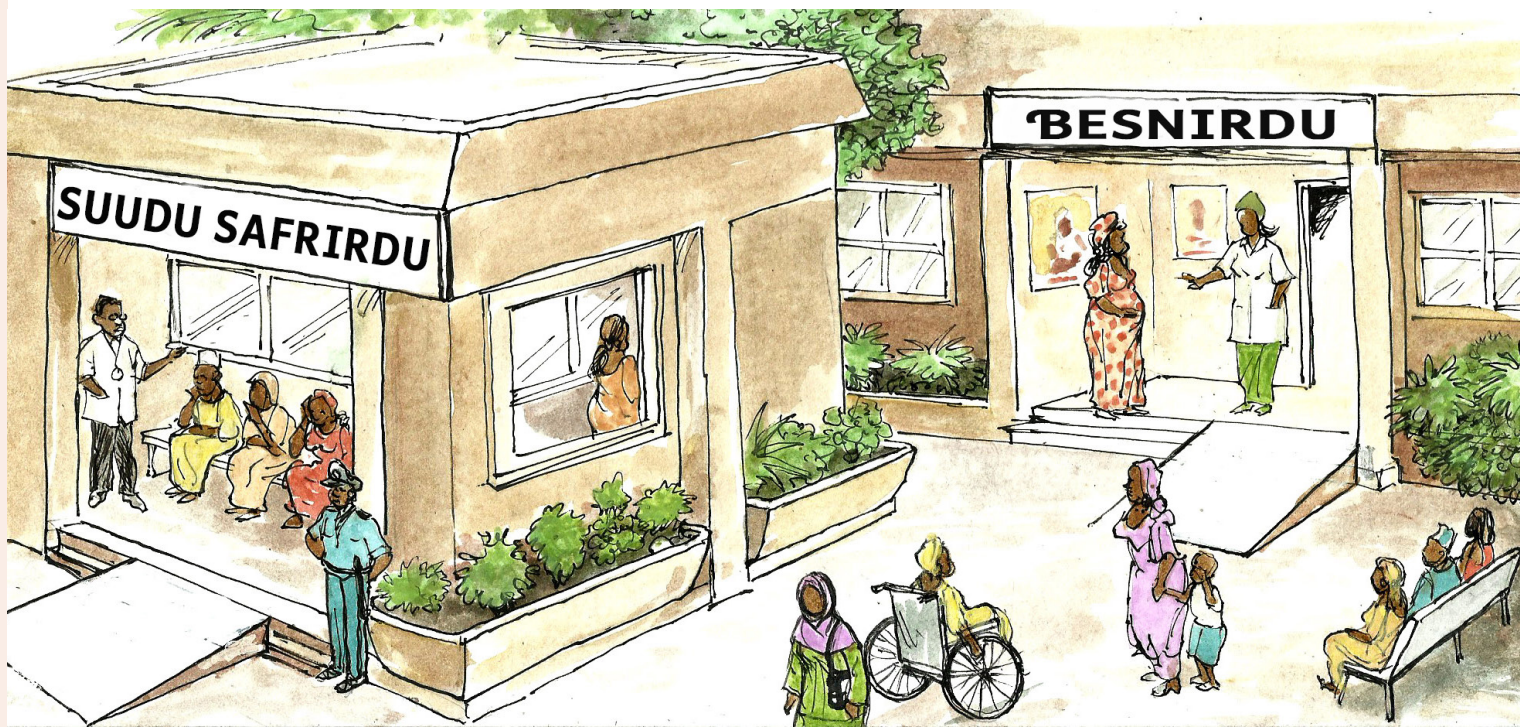
Jamirooje :

1. Mi tara kelme
gonɗe ɗee e nder
ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi ɗoftoo ɗee ɗoo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyɗi e konngol am hee.

Winndannde 18

Dispaaseer keso

Funeebe bee kodi ko Gurel Siriñ. Meer Maatam mahii toon dispaaseer. Ko dum hubeere yoodnde, badtiinde laawol. Nde funeebe bee nji'i nde, be kaawaa. Ko ngoddu-daa koo fof, ada soynoo nde sabu mawnugol mayre e bale mayre joodde. Alluwal mawngal ina **dakkii** e dow damal dispaaseer oo. Ko innde dispaaseer oo winndaa heen.

Dispaaseer oo ina wadi damal otooji e damal yimbe. Ngal yimbe ndewata ngal ko tokosal, tee ina reenee. Deenoowo oo ko dabbo, deyyudo, ganndudo golle mum. Fof'en ina korsini mo. E sahaa golle, o woppata naata tan ko safrotoobe bee e doftube dumen. Heen sahaaji, neddo ina sekana mo, kono o wondaaka dum. Hadaani noon omo weltii, omo moosa sahaa fof. So neddo naatii dispaaseer oo, ina huccita e dingiral jaajngal badngal fuloraaji. Cuurel tokosel jeeyirgel tikketaaji heedi bannge nano, engel takkondiri e farmasii oo. Bannge ñaamo, woni toon ko caali pooftorki.

To hakkunde dispaaseer too, ko hubeere mawnde heewnde cuudi woni toon. E damal suudu kala ina winndaa ko golletee doon : saal cafrordo, biro doktor, ekn. Ko e diin cuudi, safroobe softube laabbe deedi, boorniibe comci daneegi, yeewata rafaabe bee. Joodorde juutde ina tawee e dame saaluuji cafrordi dii. Ko be cellaani bee njoodotoo e majje, ina pada. **Besnirdu** do yummiraabe bee cafrotoo doo ko hubeere mawnde yoodnde, laabnde. Yimbe be yahdu mumen newaaki bee ina mbaadanaa do be mbaawi rewde. Ko heen be ndewata haa be njettoo do be cokli kala. Ko duum wadi, so be ngarii to dispaaseer too, ebe mbeltoo hay so tawii be cellaani ne.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɗakkii : woni ko kolaa e balal ;

besnirdu : woni suudu ɗo rewbe njibinta e nder dispaaseer walla lopitaal, ina wi'ee kadi marsendikke walla maternitee.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

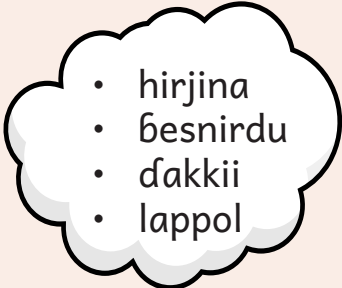
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Fotooje joodde nana nder kalaas amen.
2. Na'i ngoppi, naati e nder gese.
3. Doktoor oo nana ko faati e koleraa.
4. Dispaaseer amen keso oo ina wadi

-
- hirjina
 - besnirdu
 - ɗakkii
 - lappol

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko dispaaseer oo waɗani jogiibe caɗeele yahdu ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii won e yimbe mettinani deenoowo damal ngal ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

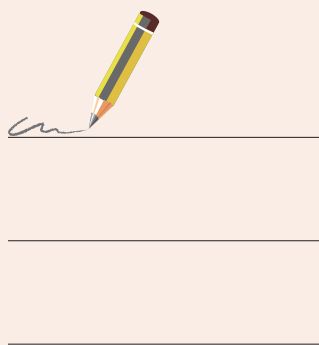
Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe
ɗee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konn-
gol ngol e kayee
am tawa engol
jogii maanaa. |
|---|--|--|

Mi ɗoftoo ɗee ɗoo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol waɗa baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 19

Came

Sukaabe lekkol bee ndañii ko metti dumen. Sehil maɓɓe Faati Kebe araani janngude balde joyi hannde. Ko rafi muusɗo bi'eteedo came hebi mo. Ndeen ɓe njippiima, ebe keppa ko ɓe nji'ata maama maɓɓe Kummba yeewoynoodo Faati oo. Maama Kummba nana haalana ɓe no tawri Faati galle mumen. O tawi mo ko omo lelii e hakkunde galle, omo tampi no feewi. Yumma makko e baaba makko ina njoodii e sara makko, ina njaaki. Galle oo ina deeyi, hay dara dillataa.

Hinere makko nana **siwa** ndiyam, gite dee ina buuti. Gite dee nana ngojji coy, ina tan ngoya. O waawaa yiide no moyyi e naange. Faati dojjat tan, tee kala do o tolnii o wa'ata ko no burɗo tampude nii. Banndu makko ina wuli no feewi. Pate-pate boddeeje ina peeñi e yeeso hee, ede peeñi kadi e koobe hee, e caggal noppi dii, e daande ndee e koyde dee. Nde doktoor oo ari galle maɓɓe, wi'i mo yo o nyaab hunuko, yi'i ko paalon ngonkon heen kon ina ndanwi no feewi. Faati ina tampi, banndu makko ina maayi.

Sukaabe ɓe noon ndañii **faayre** mawnde caggal nde maama maɓɓe haalani ɓe maale came. Yero e Maari nana puttini gite, ina kuli no feewi. Be ndeeyti no colon toɓakon nii. Galle maɓɓe fof arti wi'i cel, hay gooto mo haalata. Ebe kuli woto Faati raabde ɓe. Maama maɓɓe deeynii hakkillaaji maɓɓe, wi'i woto ɓe kul. Nde ɓe buri famɗude ndee, neene maɓɓe nawiino ɓe, ɓe ñakkoyii. Ko duum wadi came mbaawaa hebde ɓe.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

siiwa : woni yora ndiyam, siimta ndiyam ;

faayre : woni kulol mawngol.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ngakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Robine oo nana gila naane.

- riiwa
- yiiwa
- siiwa

2. So wadii, gertoode ngonata ko e sekkude.

- haayre
- faayre
- daayre

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
do dum wadi doo e no dum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko hebi Faati Kebe ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Maari e Yero kuli ?

So mi gasnii, mi haala burdo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
do dum wadi doo e no dum yahri nii.

Binndol konngol

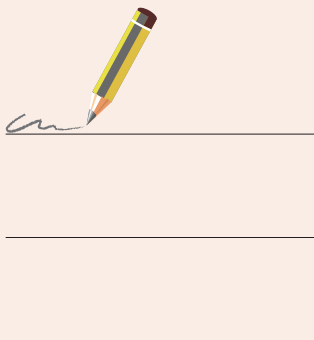
Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Hannde dɔo e Gurel Siriñ, gardiido dispaaseer oo, gorko njool bodeejo, noddii batu. O yeewtidta e yimbe bee ko ko faati e palagol rafiji. Batu nguu wadi ko e nokku jaajdo laabdo. Ko wutte daneejo gardiido oo boornii. O joodii e yeeso yimbe bee. O weltii e pottital ngal. Jodnde ndee wadaa ko no mbaadi kurlol nii. Yummiraabe bee njoodii e siisuuji. Sukaabe bee njoodii e banjuuji e sara mabbe. Worbe bee ndarii caggal rewbe bee, ina mbafti hakkille e ko haalettee koo.

Piyoowo buubaa oo ko **pamaro**. Omo boornii simis binndaado « Laabde e labbinde ». Omo heedi banng e ñaamo doktor oo. O fiyi buubaa ngam hollitde golle dee pudɗiima. Nde Doktor Caam gasni salminde, o holliti weltaare makko e garaangal fof'en. O wi'i yo be njaafo mo e nguleeki caali ki be njoodii kii. O ruttii o haali nafaore laabal banndu, galle kam e mbedda. O siftini kadi yimbe bee yo toppito no feewi ñakko sukaabe ngoo. Noddini mo batu nguu, ko haa o hirjina yimbe bee, mbele be bura tiidnaade e huutoraade tinndinooje dee.

Yuman leegal oo ariino. Ko o debbo dardaro, omo boornii robbo bodeejo. O yettiti yeewtere doktor oo. O haali yo yimbe leegal ngal toppito no moy'yi cellal balli ngal kam e besnguujii mumen. O wi'i yo be labbin galleeji dii hono no dispaaseer oo laabiri nii. Ko duum dadndata be e ñabbuuji dii. Garando dɔo fedde sukaabe wuro ngoo ne, yetti konngol. O wi'i maa be naat e nder galleeji dii, be **caakta** waajuuji doktor dii. Hay mawbe bee e ko'e mumen ina njahdi e ko haalaa koo ; be kollitii heen weltaare mabbe.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

pamaro : woni tokooso, mo alaa darnde e banndu ;

caakta : woni cara, kaaloya e banngeeki goddi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Mbir Kanel oo ko tiidfo, kono ko o
2. Noddaandu direkteer oo wadani min
3. Rajooji nana kabaruuji daragol lewru.
4. Paate nana ataay gila naane.

-
- siiwa
 - pamaro
 - faayre
 - caakta

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko gardiɗo dispaaseer oo yeewtidi e yimbe Gurel Siriñ ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yeewtere gardiɗo dispaaseer oo ina woyi yimbe Gurel Siriñ ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee ɗoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 21

To gure teeru too

Hannde oo, gure men **teeru** dee ina mawni no feewi, tee ede keewi yimbe. Dakaar, wuro laamorgo leydi Senegaal, hollirii dum. E won e leede, galleeji dii ko paadfi, ko yimbe heewbe kodi heen. Yimbe bee mbaawaa booyde e galleeji hee sabu nguleeki. Sukaabe bee e mawbe bee njaltat, ngona e mbeddaaji.

Mbeddaaji dii ina njeewti, dille dee ina keewi no feewi. Hay gooto waawaa foofde no moyyi sabu punndi e cuurki ootooji dii. Mbeddaaji dii ina paadi sabu keewal ootooji ; ko dum **tiddondiral** mawngal. Alaa jahoowo, alaa garoowo. Yeeyoobe bee nana ndarii hakkunde laawol hee. Kantinaaji nana ngari haa kikkii e tali hee. Joom'en puuspuusuuji dii e joom'en taabe dee beydi paadgol laabi dii. E nder leede, ootooji nana korna gaa, sukaabe nana ngulla too, diiraango ina wonti wooto. So jamma arii, doyingol ina sada sabu dille buubaaji. So oto mbalis leelii arde, hay gooto waawaa foofde sabu luubeeki.

Ko dum doo fof wadi yimbe bee ndaani cadeele cellal. Ngam safrude deen cadeele, alaa e sago hilifaabe bee njeewtida e renndo ngoo, be bura feññinde darnde maggo. Galle fof ina jogii polli mbalis kippotoodo tee oto mbalis ina rewa doon sahaa e sahaa kala. Alaa e sago mbeddaaji dii njajnee. Yanti heen kadi, peeje ina poti wadeede haa so won e waktuuji njonii, yimbe bee ngusta dille dee.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

teeru : woni wuro mawngo walla sahare mawnde ;

tiddondiral : woni bittondiral otooji keewdi haa ndonka yahde.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ngakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. So yimbe koddi e keewataa cellal.

- ballondiral
- gollondiral
- tiddondiral

2. Sukaabe wuro amen danniima pa'ii

- mehru
- teeru
- lewru

Faamaamuya maantorɗe winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ɗee.

Naamnal 1 : Hol ko saabii yimbe bee mbaawaa booyde e nder galleeji ɗii ?

Naamnal 2 : Hol ko beydii faaɗnude laabi ɗii ?

Naamnal 3 : No wuro ngoo wayi nii, hol ko waawi jibinande yimbe bee ?

Naamnal 4 : Hol peeje baawɗe safrude caɗeele ɗee ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorɗe winndannde ndee.

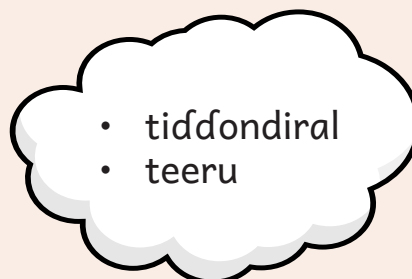
Binndol konngol Tafngo konngol

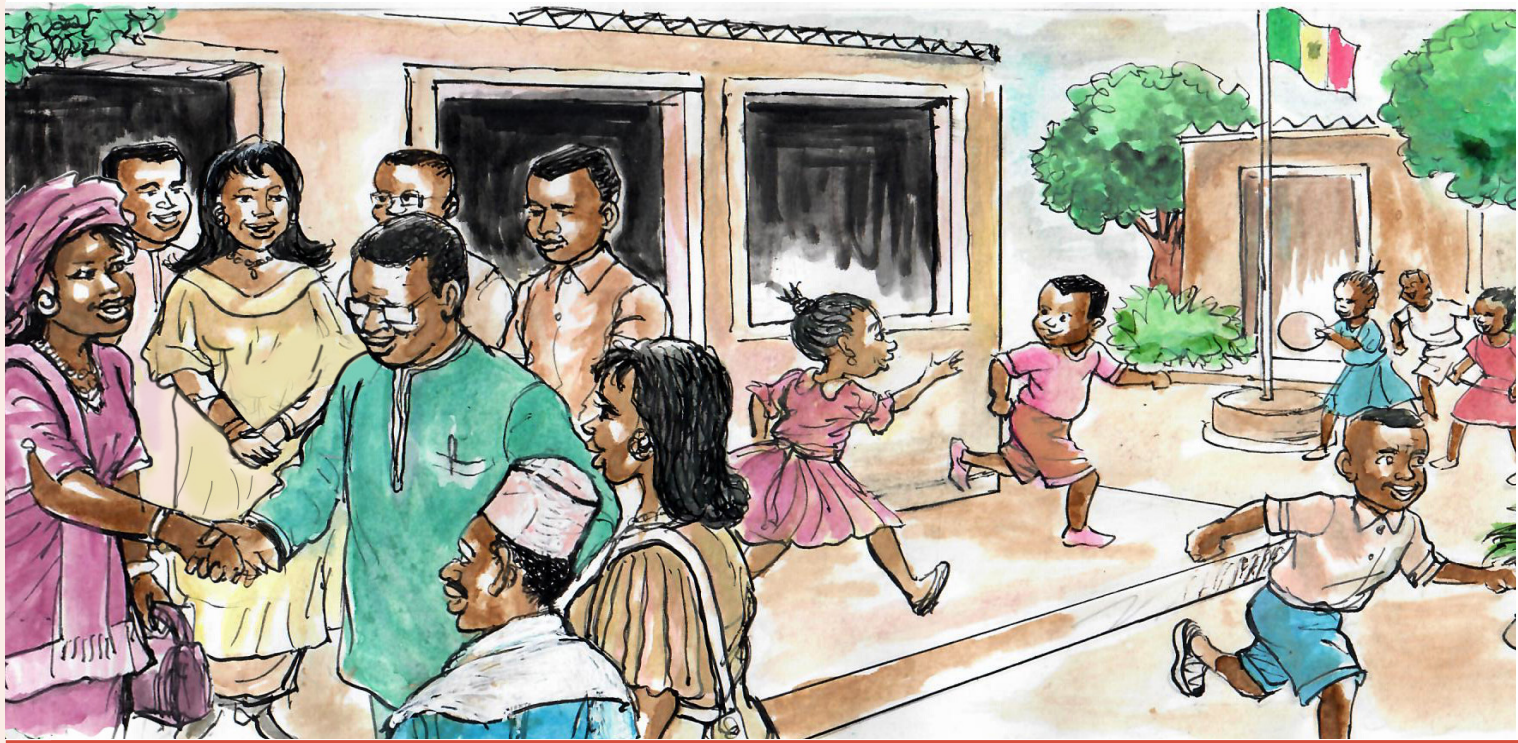
Jamirooje :

1. Mi tara kelme
gonɗe ɗee e
nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am tawa
engol jogii maanaa |
|---|--|--|

Mi ɗoftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 22

Lekkol laaɓɗo cer

Lekkol Lummbel Laana woni ko e naatirde wuro ngoo. Ko lekkol joodɗo no feewi. Ina wadi kalasuuji joodɗi deggondirdi. Lekkol oo ina wadi dingiral ɗo sukaaɓe bee pijata so njaltii pooftel. So nedɗo naatii e lekkol hee, ina yi'a no o wa'i laaɓde cer.

Kikiide gooto, **koroowo** duɗe oo ari e lekkol hee. Nde o faandii ndee, o sooyinii cukalel ina **taaroo** e tata lekkol hee. O fotti e direktээр oo e damal hee, o wi'i dum ina foti toppitaade laaɓal lekkol oo, sabu ko o yi'i koo yoodaani.

Kono nde o naati e lekkol hee, o yi'i ko betti mo. Ko laaɓal lekkol oo adii fof haawde mo. Kuɓeeje ɗee ina ndanwi tal, ina laabi cer. Kala jiido ɗe maa anndu ede toppitaa no feewi. Hakkunde kuɓeeje ɗee, ina wadi ledɗe mawɗe, buubɗe. Dingiral ngal ina yaaji, etee leydi mum ina laabi. Ko janngoobe bee e jannginoobe bee labbini ngal. Ko heen elewaaji ɗii pijata tawa ngaañaaki. Comci mabbe ne tunwataa heen. Direktээр oo e jannginoobe bee ina mbada peeje fof haa dingiral lekkol ngal waasa tunwude. Dingiral lekkol ngal ina waawi wonde dingiral coftal balli e kawgel. Bernde koroowo oo, hono espekter duɗe oo, buubii e ko yi'i koo. Hade makko yahde, o yettii no feewi direktээр oo, jannginoobe bee e elewaaji ɗii e laaɓal lekkol oo. O yetti kadi gardiido jinnaaɓe elewaaji ɗii, kam e ardunoobe e mum bee.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

koroowo : woni y'eewtotoodo gollal ;

taaroo : woni soofa, ina wi'ee kadi haña.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. oo ari ko y'eewde so janɗe amen ina feewi.
2. otooji mawngal wadii e otoruut hee.
3. Foto yoodngoo nana nder suudu neene.
4. Naw sukaaɓe bee hade maɓɓe leloyaade.

- ɗakkii
- koroowo
- taaroo
- tiɗɗondira

Faamaamuya maantorɗe winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ɗee.

Naamnal 1 : Hol ko haawi koroowo oo ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii koroowo oo yetti daraniibe laabal lekkol oo ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorɗe winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Yero, Moodi e Maari ko sehilaabe tato jaggondirbe. Do be njahi fof, ko kambe ngondata. E guurte Nowel, madam Kan tottii be golle jowitiide e winndannde ganndal werto leydi.

Sehilaabe tato bee cubii ko yahde to takko maayo mawngo Kawlak too. Ebe ndaani **kaawis** e ngoo maayo. Won e sahaa, maayo ngoo furdaf. Saha kadi, ngo bulda walla ngo wertida, wonii noon ko ndunngu walla ko ceedu. Sukaabe bee ina nji'atnoo giy'iraabe mumen ina lummbuu, jina ndiddondira e liikon tokoson. Wonii dummuna hannde, liikon tokoson ngononkon doon kon nattii yi'eede.

Kurjuru keewdo ina werlaa e ndiyam hee. Kala do njeeyi-daa, ko butelaaji e mbuusuuji mawdi e tokoosi ina mberlaa ban-yoo-ban. Maayo ngoo ina tunwi haa ko buri alaa. Yero, Moodi e Maari **njaakdi** e ko'e mumen, be ngoni e wiide : «Hol ko saabii yimbe bee ina mberloo kurjuru e nder maayo ngoo ? Hol ko saabii yimbe bee ina mbonnira nii taariindi ndii ?»

Nande alet, be mbi'i ebe labbina takko maayo ngoo. Sukaabe bee boornii comci koydi di be mbaawi liggoraade. Be yetti siwooji kurjuru mawdi, e pittirdi e ratooji. Be kocci kurjuru oo fof. Be ngitti kala tuundi ngonnoondi e maayo ngoo haa ngo laabi cer. Sukaabe bee ngaddi kadi paanuuji mawdi, mbaadi heen mbuusuuji dii e palastikuuji dii. Ko been sukaabe ngoni sabaabu haa maayo ngoo laabi, waati no waanoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kaawis : woni ko neddo meedaa yiide, walla ko betti neddo ;

njaakdi : woni ngaandi e ko'e mabbe, ndonkani dum feere.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. No mbaroodi ndii wa'i nii jaggii sukaabe bee

- wolis
- kaalis
- kaawis

2. Cumu nguu ronkii ñifeede haa yimbe fof e ko'e mumen.

- caakdi
- njaakdi
- raakdi

Faamaamuya maantorɗe winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ɗee.

Naamnal 1 : Hol ko sehilaabe tato bee nji'i nde be njahi to maayo too ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yimbe bee ina tunwina maayo ngoo ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorɗe winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde ɗee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 24

Ndeen en ladde men

Bojel e Heende njippodiima lekkol hannde e mette. Nde ɓe kootata ndee, ɓe mbirtii 'Bokki ina woya. Baramlefi makki ko ko oolditi, eɗi njoori **konj**. 'Bokki dañii mette burtude no feewi. Bojel naamnii mo ko ɗum woni. O wi'i ɓe, o **waasii** yumma makko e baaba makko. Ko yimɓe bonɓe ngaddi masiŋ e jaasi, mbari ɓe. Omo anndi ko kanko rewata heen. Jooni ɓe ngara, ɓe mbara mo kanko ne. O ɓeydi heen : « Ladde ndee ina wuurnoo. Ko dulɗi mawɗi e huɗo sukkuko taarinoo koɗorɗe yimɓe ɗee. 'Bowde, manngooje, kokkooje, e leɗɗe goɗɗe fof koɗɗunoo e ladde nde keccol joodngol. Jooni noon yeewee ko taari mi koo ! Leydi ndii ko ko ɗomɗi, yoori konj. Leɗɗe fof nana maaya. Ndiyam wayrii ɗoo toɓɓitde. »

Mette 'Bokki nana puɗɗoo woynude Bojel e Heende. 'Be ndogi, ɓe kaalanoyi Kaaw Mbaroodi. Oon wi'i alaa e sago ɗuum ummanee. O fecci kulle ladde ɗee fof e goomuujj. Tato fof tutoo heen leñol leɗɗe gootol. 'Be ngasi gasɗe ɗe hakkunde sentimeetuujj sappo e joyi e noogaas luggeendi. 'Be njuppi e majje doornde. Caggal ɗuum, ɓe tutii leɗɗe ɗee, ɓe ubbi gasɗe ɗee, ɓe mbisi heen ndiyam. Nde ɓe ngasni, Kaaw Mbaroodi noddii kulle ladde ɗee, wi'i ɗumen : « So en toppitaaki ladde ndee, ɗum moyyataa e men. Ndeento-ɗen soppude leɗɗe ɗee e sumde ladde ndee.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

koŋ : woni kaaḍdi joorgol, ina wi'ee kadi kos ;

waasii : woni maayraama, nattii dañde, nattii jogaade, nattii woodde.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi heḍtoo heḍdiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudḍitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi heḍtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ŋakki e maggol koo.	2. Mi suḅtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. O liirii comci makko haa njoori..... .
2. So cukalel yumma mum wi'etee ko baayel.
3. Binndi maa dii ina njoodi haa njaggi mi
4. Baali mbonnii gese haa remoobe e ko'e mumen.

-
- waasii
 - njaakdi
 - kaawis
 - koŋ

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko haawi koroowo oo ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii koroowo oo yetti daraniibe laabal lekkol oo ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorde winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

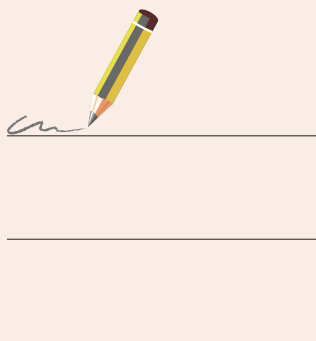
1. Mi tara kelme
gonde dee e nder
ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 25

Bakkere ina wadi nafaore

Guurte bennude dee, neene nawi mi ko wuro maama amen. Ko adii fof, min njidnoo ko yiide be, rewti heen ko yidnoode yahde nokku goddo, yi'a goddum. Toon, yimbe wuro ngoo kuutortoo tan ko ndiyam maayo. Ndiyam dam ummotoo ko e nokku Duunde Felo. Galleeji dii ngonni ko nder gese cukkude joodde. So hiirii, min njahat ladde min tuufoyoo pooli.

Kala galle mo naat-daa, cuudi dii peewniraa ko hudo e **bakkere**. Nder cuudi dii ina buubi, ina weli. Neene am wi'i ko hudo koo e bakkere ndee caabii buubgol cuudi dii. Bakkere ina jogii nafaore no feewi e nguurndam yimbe wuro ngoo. Loode dee mahiraa ko bakkere, gede godde ne ko hono noon. Maama am ina jogii nii cakkaaji bakkere.

Neene am yahi yeewoyde debbo gooto mahoowo loode no liggortoo. Debbo oo yettat bakkere, o wona e jiiibe nde. O wona heen haa bakkere ndee wayloo, nde fuddoo daatde, dum jogoo mbaadi loonde wafnde jaggirde. E sakket, ko o feewnatnoo koo wonti koppu. Debbo oo rokki mi dum. Neene am yeewi mi moosi, o wi'i : « so neddo jibinaama wa'ata ko no bakkere nii. Yimbe jogiibe ma bee, e taariibe ma bee, ko kambe mbadat maa ko ngon-daa koo. Ko kambe mbadata haa moy'aa walla mbonaa. Leydi, e ndiyam e bakkere ina njogii faayiida e nguurndam. Ko fof'en njeyi, ko fof'en ndenndi. Eden poti yidde dum, ndeenen dum.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

guurte : woni dumunna mo sukaaɓe njanngataa, ina wi'ee kadi wakaas ;

ɓakkere : woni leydi ndi wonaa ceenal njiibondirndi e ndiyam, wonii noon ko e nder maayo walla weendu walla dow.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol. So ɓe ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Sonjontii, lekkolaaji njeewat.

- ɗuurte
- guurte
- juurte

2. Maama Kajjata ina anndi
ɓurnde moyɗude e pehe cuuraay.

- fakkere
- dakkere
- ɓakkere

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol miiyo maa e cukalel ngel ?

Naamnal 3 : Hol no foti taye ngoni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 26

Leydi pawindi e sardiiji

Meedii wafde sahaa gooto, nde kulle kaalata ndee, Bojel yahi yeewoyde Kaaw Mbaroodi, laamfo ladde. O yahnoo ko **daaboyde** ganndal no leydi yahrata. Leydi ndii fawinoo ko e sardiiji laabtudi di kulle ladde dee fof doftinoo. Taarii Kaaw Mbaroodi, laamfo ladde oo, ko dental joodaniingal kulle ladde dee fof. Kulle dee kawriti ko e les bokki mawki buubki. Be njeewtatnoo ko ko faati e sardiiji e ngoy'aaji leydi ndii. Ko mawbe hellifaabe tato ngardinoo dental ngal : Niiwa, Ngaaka e Nagge ladde.

E nder dental ngal, ina wadi goomu naawoobe mawbe anndaabe no feewi e leydi ndii. Ko Njamala, Cewngu e Waandu ngardii nguun goomu. Ebe njamira yo kulle ladde dee mbafo ko sariya lelmi koo. Galleeji jooddi ina mahaa e heen leegal wuro laamorgo ngoo. Galleeji dii ko ko takkondiri, mbafo gorol gootol. Ko hofbe e ngal doon leegal bee kalfinaa ndeenka leydi ndii. Ko kambe kadi ndeenata **keeri** hakkunde leydi ndii e leydeele taariide dee.

Bikkon kulle ladde kon ina nehetenoo e nokkuuji di fof'en nanondiri cubii. E diin nokkuuji, ina wadi kadi doktoreebe safroobe be cellaani. No leydi ndii laamoraanii ina haawi Bojel. Heen kullel fof ina wada fotde mum tawa ina doftii sardiiji lelmaadi dii. Yimbe fof ina nganndi jikku moyfo fud'dorii ko e doftaade sardiiji leydi mum.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

daabboyde : woni yiiloyaade walla ndaartoyde mbele ina daña ;

keeri : woni do nokkuuji, hono gese walla leydeele kaadfi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

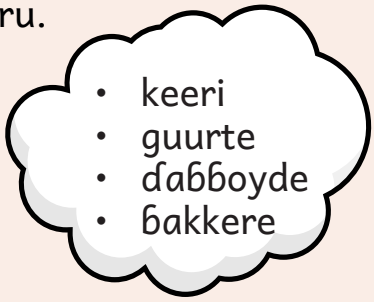
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol,
mi teskoo ko jakki e
maggol koo. | 2. Mi subtoo
helmere
waawnde
timmitinde
konngol ngol. | 3. Mi winnditoo
konngol ngol e
kayee am tawa
mido huutorii
helmere haannde
ndee. |
|---|---|---|

Ekkorde :

1. Sukaabe wuro amen njahiiganndal to gure teeru.
2.gese kollirta ko heen ngesa fof do haadi.
3. Mahoowo hubeere oo tebbiima ndee.
4.mawde keewi hawrude ko e ndunngu.

-
- keeri
 - guurte
 - daabboyde
 - bakkere

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol to batu joodaniibe kulle dee wadi ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Bojel haawaa ?

Naamnal 3 : Hol no foti taye ngoni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

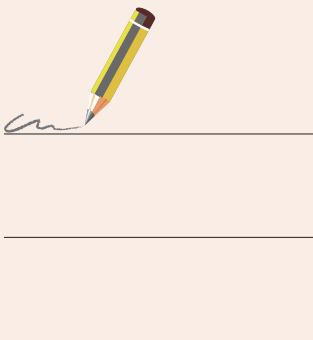
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Buubu e hakkeji mum

Buubu ko baangel tokosel yoyngel no feewi. Ko o naati lekkol feewde jooni, wonii duubi tati. O dañi tan ko duubi jeenayi, kono hadaani omo anndi hakkeji makko no feewi. Ko madam mabbe janngini mo dum, kanko e be o renndi kalaas bee.

Galle Buubu'en noon ina yaaji, tee ina yoodi no feewi. Ngesa njoodba ngonduba e ledde mawde ina nder heen. Buubu buri yidde fof ko yeenje e deen ledde mawde. O ñallata ko diwdiwnude hakkunde cate dee. Heen sahaaji, o wona e **jaayaade** hakkunde majje. Galle oo fof heewa gulaali. Duum wadi, yimbe galle oo fof, debbo e gorko, suka e mawdo, haa e hoddiibe, ngoni e **jambitde** ko Buubu wadata koo.

Kaaldoo fof, Buubu mettina, tikka. Doon e doon, o ñirbina yeeso, o wona e biiñde e dukde. O wona e wiide dum doo ko e hakkeji makko jeyaa. O wi'i janngoyde ko fotde makko. Fijde e dow ledde ne, so o gasnii rewtaade binndande makko, ko e hakkeji makko jeyaa. Ndeen noon, o fotaani hadeede dum. Kala nde duko wadi, neene makko jinnganat mo. O wi'a biyiiko ko nehiido. O yeenjata e ledde hee tan ko caggal nde o gasni janngude. Ndeen noon, hay so tawii ko o cukalel e nder galle hee, omo foti jabaneede hakke makko.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

jaayaade : woni weeltude ina yahra bannge ina arta ;

jambbitde : woni haaltude ina woytoo huunde mettunde dum.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. E guurte teeru, sukaabe ngonata ko e e nokkuji pijirdi.

- waajaade
- jaayaade
- laay'aade

2. Maama Sammba booyii rafi mum.

- jambbitde
- lommbitde
- bonnitde

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndande ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol to batu joonaniibe kulle ladde dee wadi ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Bojel haawaa ?

Naamnal 3 : Hol no foti tay'e ngoni e winndande ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndande ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

- jaayaade
- jammbitde

Winndannde 28

Janje ko fotde to Ndummbelaan

Ko e lewru oktoobar wonnoo. Ladde ndee ina yoodi. Huɗo ina heewi no feewi. Kulle dee fof ina nganndi guurte ngasii. Hankadi heddi ko sukaaɓe njanngoya. Nande udditgol lekkol ngol, Kaaw Mbaroodi, laamɗo ladde ndee, hacitii ko kacitaari mbelndi. Caggal ɗuum, o wi'i omo yahndoo seeda haa to lekkol too. Omo yeewoya so fof ina rewi laawol.

O boornii wutte jettiido e mukke boɗeeje, o rewi e laawol. O tedɗini becce, omo wutta kine. **Safe** makko nana wedoo, ina bura rokkude mo jimme. Bojel, burɗo wonde jeewtidiido makko, nana wondi e makko. Do o wirtii fof, kulle dee calma mo, celana mo laawol. Do o taccata gese doo tan, o sooyinii Dembayal ina wondi e sukaaɓe mum e taanirakon mum. Ebe mbeltii, ebe ngama, ebe njala.

Doon tan, Kaaw Mbaroodi wa'i no jaɓɓuɗo e giyal nii. O giddi, o unngii doole. Bojel faayi haa sikki bernde Kaaw Mbaroodi ko ko sentotoo. Ladde deeyi, wi'i cel. Ndiga ko dillata. Kaaw Mbaroodi naamnii Dembayal ko haɗi sukaaɓe bee janngoyde. Dembayal huli, woni e mehde, ina siɗña no jaangaado nii. O fadaani haa Kaaw Mbaroodi baɗtoo mo, o wi'i pufeet, o dogi, o naati e ladde. Kaaw Mbaroodi wi'i Bojel yo wi'oy wuro ngoo wonde jannginde sukaaɓe lekkol ko weli-metti. Tuggi hannde, kala mo **ɗoftaaki** ɗuum, sariya yanat e mum.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

safe : woni leebee juutdi gonooji e dow hoore e daande mbaroodi ngordi ;

doftaaki : woni waasi rewde walla serindiima.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee.

So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Elewaaji dii potaani e ledde lekkol dee
2. Sammba tayii puccu mum haa foti.
3. Bi'eteedo ko jaambaaro heewaani
4. Koli ko nanondiranoo haa yaltinaa fedde.

- doftaaki
- jammibitde
- safe
- jaayaade

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol no njiiru-daa ndarnde Kaaw Mbaroodi ?

Naamnal 3 : Hol no foti taye ngoni e winndannde ndee ?

So gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

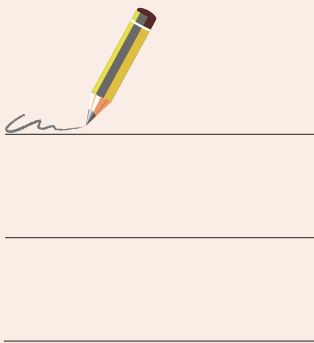
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konn-
gol ngol e kayee
am tawa engol
jogii maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Galle Hooreejo Leydi Senegaal

Galle Hooreejo leydi Senegaal woni ko nder Ndakaaru. Ko doon mawdo leydi ndii hodi. O hucciti ko e mbedda mawdo ginniraado Lewopool Sedaar Seenjoor. Ko e galleeji burdi mawnude o jeyaa. Ko huɓeere mawnde raneere tal, toownde. Ngadoto-ɗaa yiide fof ko sanndarmaabe ɗido boorniiɓe comci bodeeji baddi ko ɓawli ina ndarii **conq**. Caggal mabbe ina ñibaa gorol jamɗe baleeje toowɗe, ɗe ko'e ceeɓɗe.

So a naatii e galle hee, nji'ataa ko bolol bodewol jaajngol. Ko e maggol ndewataa haa njetto-ɗaa e huɓeere mawnde raneere tal ndee. Aɗa yi'a bannge fof sardinɗaaji toppitaadi haa njoodi. So a hooyniima aɗa yi'a **araaraay** leydi ndii. E les makko, araaraayel tokosel ina sooynee doon. Alkule puɗɗorɗe innde laamɗo leydi ndii ina mbinndaa e maggel. Ko kangel hollitta wonde laamɗo oo nani doo, o ɗannaaki.

Huɓeere mawnde ndee noon wadi ko etasuuji tati. Hade maa yettaade eskaliyeeji dii, bannge fof ina wadi mbaroodi njamndi. Ko e damal mawngal no feewi ndewataa haa naataa e huɓeere hee. Nokku oo ina wi'i cel, fof ina laabi cer. Otooji nana ndarii e dingiral galle hee, bannge nano. Kala ɗo yeew-ɗaa, sanndarmaabe nana ndarii. Caggal galle oo hucciti ko e geej. Henndu welndu ina wutta doon. Eskey oo galle ! Hay gooto waawaa wirtaade doon tawa yeewaani mo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

coŋ : woni ko teengtini kaadtudi peewgol darnde, ina wi'ee kadi cot ;

araaraay : woni daraapoo, lefol maandorgal leydi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ŋakki e maggol koo.	2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. leydi Senegaal ina wadi hoodere e hakkunde hee.
2. So jarfol leydi ina yimee yimbe fof ndaroto

- raayraaytu
- cuuraay
- araaraay

- boŋ
- coŋ
- koŋ

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal. .

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol to galle Laamdo leydi ndii woni ?

Naamnal 2 : Hol ko araaraayel tokosel ngel firtata ?

Naamnal 3 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 4 : Hol no foti tay'e ngoni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

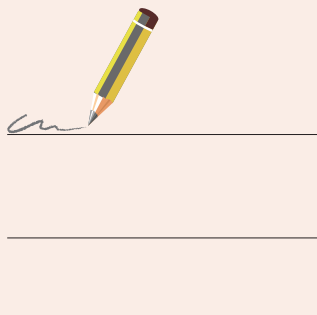
Binndol konngol**Tafngo konngol**

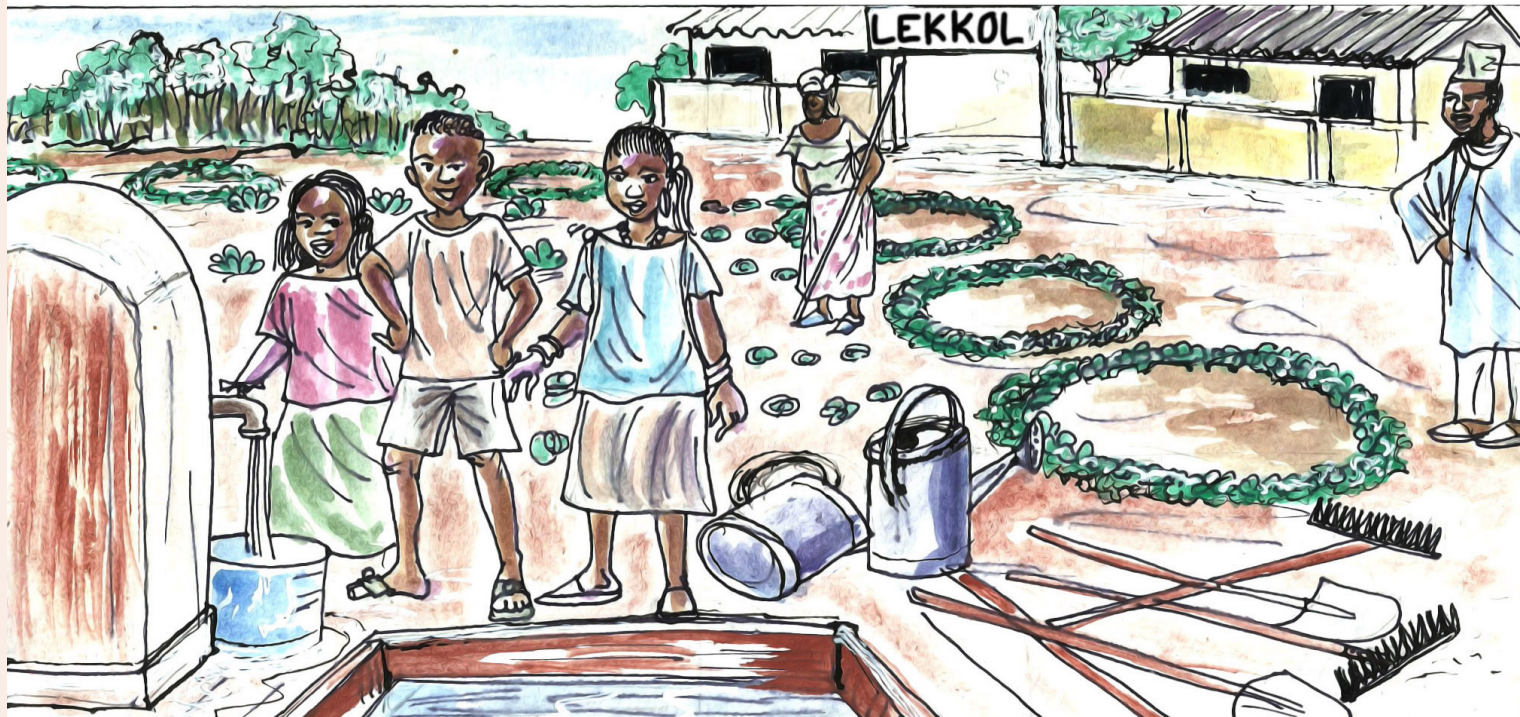
Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 30

Sardinje lekkol amen

Lekkol amen wadi ko kalasuuji sappo e didi. Omo taarnaa balal badngal dame didi. Ko e damel tokosel hee neddo rewata so yidii naatde e sardinje hee. Ko Musee Seen, jannginoowo kalaas hitaande didabere ndee, ardii toppittoobe sardinje oo. E heen kalaas mawdo fof, omo doon subii janngoobe dido, debbo e gorko. Been ngoni goomu toppittoobe sardinje oo.

E hakkunde sardinje hee, ina wadi robine e **mbalka** mawka. Janngoobe bee yooqat mbalka kaa ñande fof haa ka heewa. Ko duum wadi so robinaaji dii ngalaa ndiyam, ko e mbalka hee be yooqata. Sardinje oo noon ina heewi kabirde. Omo wadi doosirde, peeluuji, ratooji e burwetaaji. Sardinje oo ina aawaa sewosewooji e ledde besnooje. So a naatii e sardinje hee, ina wadi palanjuuji sewosewooji mawdi. Laawon tokoson ina daccaa e hakkunde majji. To bannge ñaamo too, ko ledde besnooje ngaawaa toon. Sardinje oo ina wuuri, ledde mawde ina taarii dum.

Elewaaji toppittoodi sardinje oo ina mbeltii, tee ina coftani golle dee. Ko heen be njanngata kala ko faati e pudu. Sardinje oo ina wela yiide so benndii. Omo wada uurngol belngol. So sardinje oo soñaama, feccere sewosewooji dii mooftantee ko kantin lekkol oo. Heddiinde ndee yeeyoyee jehre. Ko elewaaji dii mooftata kaalis njeeygu nguu. Ko kambe kadi njobata **faktiraaji** ndiyam dii e kala ko be coodi.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ðee e firo majje :

mbalka : woni nokku ðo ndiyam yuppatee ina yarniree jawdi walla ina liggoree ;

faktiraaji : woni ðereeji ceedtotoodi ko yobetee walla ko soodetee.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Leegal ngal ina foti ballal to meeri too.
2. Sukaabe bee nana y'ooga e kaa.
3. Abuu sardiiji dognugol oto e dow pom.
4. So lewru maayii, baaba yobat mum fof.

-
- mbalka
 - doftaaki
 - faktiraaji
 - ðaɓboyde

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko aawetee e lekkol hee ?

Naamnal 2 : Hol ko sukaabe bee mbaadata e kaalis dañaado e sardinje oo ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

- mbalka
- faktiraaji

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon tawtorteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Jahndagol to luuro ñaaki

Habiibu finii law hannde. O yi'i naange ngee ina ummoroo seese seese, ina yoodi no feewi e asmaan hee. Omo weltii no feewi, yeeso makko ina jalba. Hannde ko o jiilooytoodo njuumri to ladde too. O yahdata ko e kaaw makko e sehil makko Demmba.

Sukaabe dido bee nanndi jikkuuji, hay so tawii mbaadiiji mabbe ina ceerti. Habiibu ko bofeejo coy, dabbo, cewdo. Demmba noon ko baleejo, njool, joom banndu.

Sukaabe bee, e kaaw mum'en, boornii comci jettiidi no moyyi. Be njahi kambe tato, be pa'i ladde. Ndeen be njettiima, be nji'i lekki ngooti mbadki luuro. Habiibu, Demmba e kaaw mum'en boornii ganjuuji mumen haa hebi folon. Gooto e mabbe fof boornii laafa mum, be mbugii ko hoyi, mbele ñaaki dii ina mbaasa fidde be.

Kaaw mabbe hubbi hudo e les lekki hee. O wi'i be so cuurki kii naatii e luuro hee, ñaaki dii kulat. E oon sahaa, di ndiwat, di ngodditoo luuro ngoo. Habiibu e Demmba ndewi e kaaw mumen ina yeewa mo. Be njaggi e wutte makko, sabu ko be debbe hulde seeda. Kaaw mabbe yetti loocol tiidngol, o naatniri ngol seese e nder luuro hee. Njuumri ndii feeñi, woni e uurde banngeeji fof. Kaaw mabbe foodiri bedi njuumri dii seese. O wadi bedi dii e potuuji. Juude sukaabe bee moddi njuumri, be ngoni e mettaade, ebe ndakmitoo.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Darnde 2

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon tawtorteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Baay Aali

Baaba Aali ko gawoowo burdo wonde karallo nanaa e nder falnde ndee. So a yi'ii mo, ko o gorko dabbo baado no joom doole nii. Ko neddo coftudo nanndudo e sagata mo duubi noogaas. Juude dee ko joorde kos sabu mbaala tedduka ka o booyi foodde. Omo heewi jam, tee ko o dokkiroowo jawdi makko. Ko o neddo moyyo, tee kadi ko o gawoowo baawdo golle mum mo hono mum alaa. Kala cokludo mo, ko to geej too tawata mo, sabu o alaa haaju goddo ko wonaa awo. O yahataa muk geej, tawa o boornaaki comcol lumborgol ngol nganndu-daa ina dadnda mo e yoolaade.

Wadi ñalawma gooto, subaka law, baaba Aali daasi laana mum, fi'i ka e geej. Henndu nduu na buubi, lay ina heewi haa ko neddo waawaa yiide to woddi. Baaba Aali weddii mbaala mum. O joodii ko juuti seeda tan, o tini mbaala kaa teddii. Nde o turii ombo fooda ka, wempeyere dillini laana kaa. Baaba Aali taatii, yani e ndiyam. Wonnoobe e ñoral bee ngulli. Woodi e mabbe wiibe, ndogen paabo-den mo. Kono hade mabbe yettaade, be nji'i baaba Aali ina jaggi e hoore laana. Nde yimbe bee njettii, be tawi omo jaggiri mbaala kaa junngo wodngo ngoo. Yimbe bee mballi mo foodde mbaala kaa haa hefti reedu laana makko. Ndekete ko lidfi jaggaadi dii keewi e mbaala hee. Hakkillaaji yimbe bee fof ngarti. Nde baaba Aali yeenti, o rokki yimbe bee fof e lidfi dii.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Meedii wadde gure tati, tawi ko kulle kodi heen. Wuro adano ngoo hodi heen ko kulle laadooje. Wuro didabo ngoo hodi heen ko ndiwri. Tatabo ngoo hodi heen ko kulle de koyde nayi. Sahaa e sahaa kala ede ndukda ; hakkunde majje welaani.

Wadi sahaa gooto, musiiba tellii e mabbe. Maayo ngo kulle dee ndenndunoo ngoo beebi. Ko e ngoon maayo de njaratnoo, ede ngawa. Ko e maggo kadi de ndañata ndiyam ko de ndemiri. Ngam dadde e deen cadeele, de **ndaddii** peeje fof kono hay dara gasaani. De njaakdi e ko'e majje.

Ñalawma gooto, Joom maayo feeñani kulle dee. O wi'i de : « So on njidii jam ñiiba doo, alaa e sago nanondiron. So berde mon ngonii goote, hay dara sadtirtaa on.» Nii woni, kulle ladde dee ndenti daande maayo, njaafotiri. Doon e doon, de nji'i ndiyam ina **fuccitoo**. No hojom, maayo ngoo heewi.

Caggal duum, Joom maayo ngoo wi'i : « So on njidii jam duumiido, woto njejjitee dii doo wasiyaaji :

- dofto-dee hakkeji hoddiibe ;
- mballee koddiido so jaakii ;
- kuutoro-dee gedde denndaade dee no haanirta nii ;
- ndeento-dee kala ko ina bonna taariindi ndii ;
- ndeento-dee kala ko ina adda fitina e wuro ngoo ;
- keewee ko njeewtidton ko faati e jam e ko nawrata wuro ngoo yeeso ;
- mballondiree e kala sahaa. »

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ndaddii : woni miiyii, njiilii, lelnii ;

fuccitoo : woni ina yaltira doole.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Nde cafeelee nda'naa ndee, yimbe bee peeje.

- mbaddii
- paddii
- ndaddii

2. So a yulii bidonj ndiyam oo tan, dam

- muccitoo
- boccitoo
- fuccitoo

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol kulle kodi e wuro didaabo ngoo ?

Naamnal 3 : Hol wasiyaaji tati teenjudi di Joom maayo oo totti de, ngam jam dañee e wuro ngoo ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.

2. Ngol wada bado, badal e timmoode.

3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.

4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 32

Bad̥diidi suka faade e jinnaabe mum

Won ko wad̥dii suka faade e jinnaabe mum. Duum noon, aan sehil am, tiidno hedto mi no moy̥yi, ndewaa dii doo wasiyaaji.

Ko adii fof ko :

- weltin be, kadi teddinaa be ;
- reento ko ina metta be, kadi kala do tol̥ni-daa yiilo ko ina wela be ;
- nanan be, ndewaa jamirooje mabbe, kadi ndeento-daa kade mabbe ;
- wayno be so a yidii naatde e huunde, sabu miijo mabbe ina wadi nafaore.

Refti heen ko :

- toppito be so be naatanii mawnude ;
- hokku be jam, kadi cuuraa be ;
- toppito be so be cellaani, njiilano-daa be ledde, kadi ndokkaa be be ñaama ;
- reento haljinde be so ebe daanoo walla so ebe pooftoo ;
- daro no moy̥yi e soklaaji mabbe, kadi coftaa e ligganaade be ;
- yaawno yahande be nele mabbe, kadi mbelto-daa e wadde de.

Sakkitii ko :

- jogo anniya teddinde be, kadi mbaɗaa heen hakke baawde maa ;
- salo fawde be ko be mbaawaa, ustaa soklaaji maa e mabbe ;
- reen̥an be jawdi ngon̥ndi ndii e galle hee sabu ko be tampanbe ndi.

Sehil am, jinnaado ko ko reentetee no feewi no feewi. Anndu jinnaado ko haayre, bidfo ko wofoonde.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kade : woni gede de njamiraaka, de moyyaani wafde ;

haljinde : woni hebbinde dille haa hada godfo yeedde, jiibde hakkille nefdo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Laamu yaltinii kese e ko faati e taariindi.
2. Woto yafbu mbuus oo, ndiyam dam
3. E batu hee, mawbe bee peeje moyye.
4. Funeebe bee ngoni e neene mumen.

-
- fuccitoo
 - kade
 - haljinde
 - ndadadii

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko cukalel foti wadde so jinnaabe mum ina daanoo walla ina pooftoo ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii cukalel ina foti reentaade wadde jinnaabe mum ko metti ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

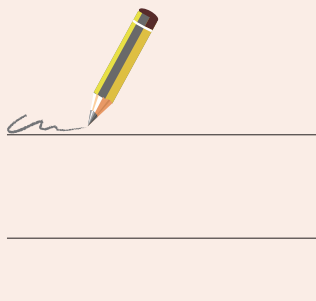
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e nder ruulde hee.	2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Ñiiɓnugol jam

Kala ko neddo waawi dañde e aduna ko jam buri. Jam noon **ñiiɓaani** ko maa yiilee e kala sahaa. Duum noon, mbaɗen feere haa dum ñiiɓa. Jidɗo jam, kala do waawi wonde, ina foti ñiiɓde e wasyaaji mawɓe. Ko adii fof ko :

- yiilaade jam, kam e reentaade kala ko ina adda mettere e luural ;
- jaɓde miiɗooji ceertuɗi e nder yeewtere ;
- muɗondirde e yaafondirde so juumre walla luural wadii ;
- haalde goonga ko muusi muusi koo fof e kala sahaa ;
- dogde duko e jennondiral e kala sahaa.

Rewti heen ko :

- mawninde kala mo njii-ɗaa e yidande mo moyɗere e kala sahaa ;
- teddinde e tinde kala potɗo rokkeede geɗal ;
- fawde e yimɓe bee ko kattani, waasa tampinde dumen ;
- waasde jamfaade ɓe ngollodto-ɗaa e kala ko waawi wonde.

Sakkitii ko :

- reentaade yawde neddo e hutaade dum ;
- reentaade tooɗe neddo e demngal maa walla e baɗe maa ;
- reentaade kala sifaa tooɗanɗe e yawaare ;
- hawritinde luurɗuɓe haa ngonta gootum ;
- siftorde e kala sahaa, ko jam buri ko wonaa hono mum.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ñiiɓaani : woni ko daraaki do gootel, booyaani, duumaaki;

kattani : woni mbaawi walla mbaawani.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Sukaabe ndoondotoo ko ko

- dottani
- cettani
- kattani

2. So goonga jam dañetaake e wuro.

- liɓaani
- ñiiɓaani
- fiɓaani

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol sardiiji tati baawdi ñiibnude jam, di mbaaw-daa limtude ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii jam buri luural ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

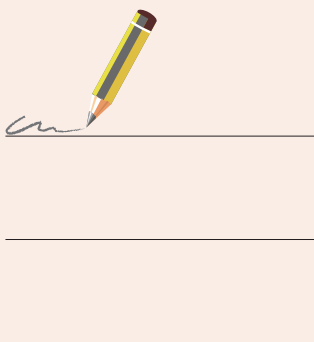
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Winndannde 34

Jaafotiral

Sahaa kala, ardiibe gure dee e hilifaabe bee ina njeewtida e gede keewde. E oo doo sahaa noon be bamdii, be mbi'i ebe poti siftinde leñol ngol ko saabii jaafotiral ina wadi faayiida. Be nganndinii so jaafotiral alaa, jam woodataa. Jaafotiral ko fof'en toddii.

E faamaamuya mabbe, be mbi'i ko : « Odon koddi e nder leegal hee e yimbe be on njiidaa jikkuuji. Won heen ko laabbe deedi, yidbe yimbe ; wodbe bee ko mettube yiifam. Ina wadi be on njiidaa aada, diine walla yiyande. So on njidii wuurdude e mabbe kambe fof e jam :

- njarlo-dee be, njaafodon be juume mabbe ;
- nannganee be ngantuuji mabbe, kadi nganndon ko noon be ciforii ;
- hoto njandilee gardo e mon ina dabba ballal, walla ina yidi dokkudo dum hakkille.»

Be beydi heen kadi, be mbi'i :

- mbismo-dee be, kedto-don be no moyyi, mballon be e cadeele mabbe ;
- hoto pibee jeece so be ngarii e mon ;
- mballee be haa be ceera e cadeele mabbe ;
- mbaadee ko mbaaw-don, mballon wondube e sii.

Eden mbaawi wiide yimbe bee maa ngollu ko nani koo, sabu ko duum teski-don e haala mabbe e kala sahaa. Gooto kala so hootii, maa haaldu heen e besngu mum, haalda heen kadi e wodbe be tawanooka jeeuwe dee.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

daɓɓa : woni yiiloo, ndaara walla yida dañde ;

piɓee : woni ñirbinee, cokee, uddee.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol,
mi teskoo ko ñakki e
maggol koo. | 2. Mi subtoo
helmere
waawnde
timmitinde
konngol ngol. | 3. Mi winnditoo
konngol ngol e
kayee am tawa
mido huutorii
helmere haannde
ndee. |
|---|---|---|

Ekkorde :

1. Hoto jeeze so oɗon kaalda e jinnaabe mon.
2. So nedɗo ina ganndal, yo muñat ko heewi.
3. E dee kitaale tati tobo ngoo
4. Mawɗo ina foti anndude ko sukaaɓe

-
- ñiiɓaani
 - daɓɓa
 - kattani
 - piɓee

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol renndube jeewte dee ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii hilifaabe bee ina njeewta e ko faati e jaafotiral ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

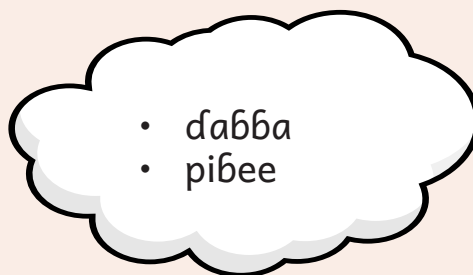
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Ballondiral hakkunde men

E Sahre Billel, yimbe bee ina mballondira. Kala nde gooto e maɓbe dañi haaju, so wonii ko banndiraado, walla ko koddiido, walla ko sehil, joom mum wallete. Sahaa gooto, mawɗo wuro oo noddi batu. Gooto e mawbe bee yetti konngol, ina haalda e tawaabe bee, teenjti noon e sukaabe bee. O wi'i be : « So en njidii hoddude koddigal moyyal e Sahre Billel hee, alaa e sago mballondiren.»

Mawɗo oo beydi heen : « Ngaal ballondiral noon woppaani suka e mawɗo, woppaani kadi debbo e gorko. Wadɗii gooto e men kala ko :

- wallude hoddiibe men e sokluɓe ballal to bannge ndema ;
- wallude koddiido boniraado **tiba** mum haa feewnita dum ;
- wallude kala daɗɗo kew haa kew mum rewa laawol ;
- daranaade famarɓe doole bee ;
- salminde mawbe e be cellaani bee: ebe cokli yiide en e sara maɓbe sahaa e sahaa kala.»

Mawɗo godɗo beydi heen wi'i : « Wadɗii en e ko ndenndu-den koo noon ko :

- fittude mbeddaaji dii e dingire dee, mbele eden labbina wuro ngoo ;
- **rewindaade** janɗe sukaabe bee to lekkol e to duɗe Quraana too ;
- rewindaade janɗe sukaabe men wonbe e duɗe toowɗe dee ;
- wadde feere, gooto e men kala, suka e mawɗo, haa fof'en ndaɗa jam.

So en njaggondirii, en njurmondirii, maa en nguur moyyam e wuro men hee. »

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

tiba : woni hippoode suudu feewniraande huɗo e leɗɗe e baaji ;

rewindaade : woni rewde e huunde walla gollal ina y'eewtoo dum so ina rewi laawol.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Suudu waɗndu ina buuɓa saanga nguleeki.

- diba
- tiba
- jiba

2. Jinnaaɓe ina poti jaɗde sukaaɓe mumen.

- fepindaade
- rewindaade
- winndaade

Faamaamuya Tonngude taye e winndande ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndande ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndande ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol no yimbe bee nguurdi to Sahre Billel ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii wallondirde ina wadi faayiida ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndande ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Mi tafa konngol tawa kuutorii-mi ko kelme gonde e nder ruulde hee.

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

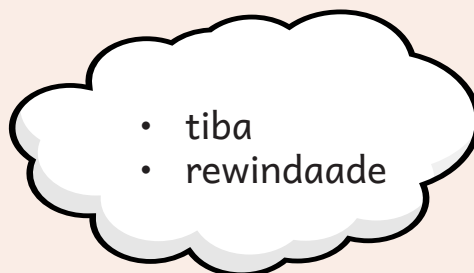
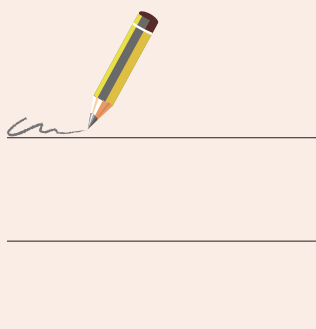
Mi doftoo dee doo doosde nayi :

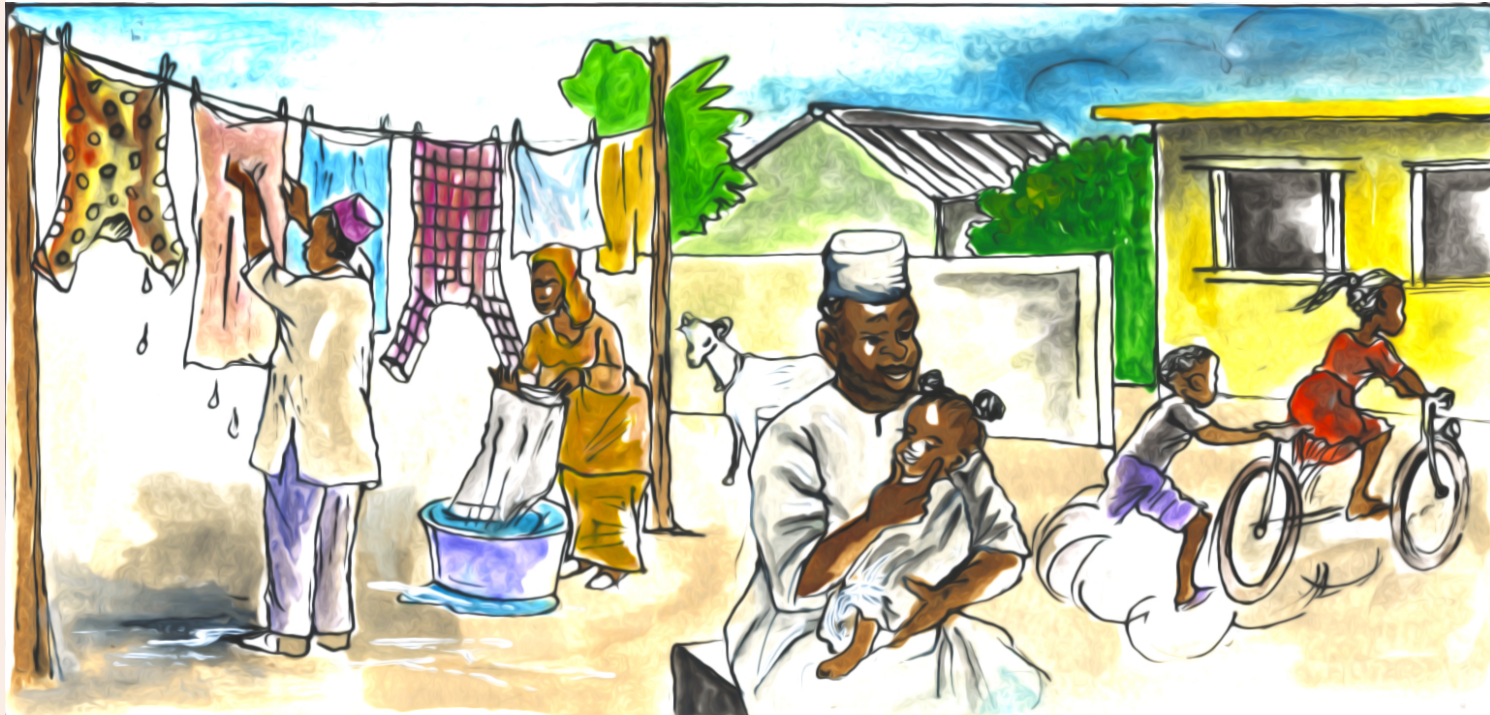
1. Konngol am ngol jogoto maanaa.

2. Ngol wada bado, badal e timmoode.

3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.

4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 36

Ballondiral e nder galle

Galle amen woni ko e wuro wi'eteengo Jeeri Pete. Hodi doon ko miin, maama am gorko, maama am debbo, baaba am, neene am, miñi am, kaaw am, gorgol am e biɓbe kaaw am. Banndiraabe amen heddiibe bee nana **carii** e gure walla nokkuuji goddi. Ko maama am gorko woni mawɗo galle oo. Omo teentini wonde yo besngu nguu rentat sahaa e sahaa fof ɗo gootel.

E heen pottital gootal o wi'i min :

- yo heew ko pottitton mbele oɗon mbaawa yi'ondirde ;
- **nootito-ɗee** so gooto e yimbe galle bee kewnii ;
- yo heew ko yeewoy-ɗon banndiraabe mon mbele maa on kumpito be.

O beydi heen, o wi'i :

- yo sukaaɓe ɗofto mawɓe, yo mawɓe ne njurmo sukaaɓe ;
- nganndee ko sukaaɓe bee cokli to lekkol too, toppito-ɗon ɗum no moyyi ;
- mbaɗee feere haa besngu nguu fof welda, hay gañondiral gootal waasa waɗde hakkunde mon ;
- yo besngu nguu fof jaggonɗir, mballon ɗaɓbe haaju e kabirɗe, walla ndarano-ɗon be e caɗeele maɓbe aduna.

Yimbe galle bee fof keɗiima no moyyi, tee nanii ko maama gorko oo haali koo. Be mbi'i maa be ngollu no moyyi ko o waajii be koo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

carii : woni peccii, ngoni e nokkuuji ceertudi ;

nootito-dee : woni ngaree kawritee, ngaree tawtore-don.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ngakki e maggol koo.	2. Mi suftoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Suutoobe poti ko bamdude.
2. Defte nana e dow taabal hee.
3. So wuro noddii batu heen e keewal.
4. Jinnaado kala ina foti jande sukaaabe mum.

-
- carii
 - rewindaade
 - nootito-dee
 - tiba

Faamaamuya Tonngude tay'e e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko besngu suka kaaloowo oo wasiyaa ?

Naamnal 3 : Hol ko wadi besngu nguu ina foti wallondirde ?

So gasnii mi, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Mi tafa konngol tawa kuutorii-mi ko kelme gonde e nder ruulde hee.

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

Kormotiral

Nder wuro Nayde, sahaa e sahaa fof, sukaabe **giy'iraabe** ina keewi fottitde. Deen pottitte ina mbada yontere fof laawol gootol. Be buri heewde yeewtidde noon ko ko faati e fedde mabbe ndee e kala ko faati e wuro ngoo. Wadi ñalawma gooto, be ndenti ngam yeewtidde e ko faati e no be kuutorirtoo kaalis mo meer oo rokkunoo be. Woodi e mabbe wiibe, be poti wadde kaalis oo ko e ekip futbol oo, wodde mbi'i kaalis oo foti ko feewnitireede lekkol oo.

E dow duum, woodi biido yahdaani e ngoon miijo. Weli-metti, kaalis oo foti ko fecceede, gooto fof heba gedal mum, yaha haaju mum. Dukoo ummii ! Yimbe natti hedtondirde. Won heen mbi'i mo ko o haali koo wadataa. Heddiibe bee mbi'i njahdaani e makko e no o haaldi nii ; kono ko o haali koo ko goonga. Be njahi haa be debi jaggondirde.

Ko doon tan neddo joom hakkille ummii, wi'i be :

- kormotiren e koye men, hoto hay gooto e men haal goddo oo ko metti ;
- njaafo-den juume de giy'iraabe men madata ;
- hoto hay gooto e men bonnu sardiji dental men ngal ;
- kolliten fof'en wonde miijoji dii fof ina madi faayiida, hay so tawii noon edi ceerti ;
- yo gooto e men kala **horsin** goddo oo, njidondiren e ko'e men.

O beydi heen, o wi'i : « Duum doo so wadaama, maa en njii damal. »

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

giy'iraabe : woni tolnondirbe duubi ;

horsin : woni yid no feewi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko gaki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Maari e Yero ko sabu ko be funeebe.

- miñiraabe
- giy'iraabe
- mawniraabe

2. So a yidii maama maa maa, jab neleede.

- morsin
- horsin
- dorsin

Faamaamuya Tonngude winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Tottir sardiiji tati jamiraadi e kormotiral.

Naamnal 3 : Hol ko wadi kormotiral ko fotde e nder men ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

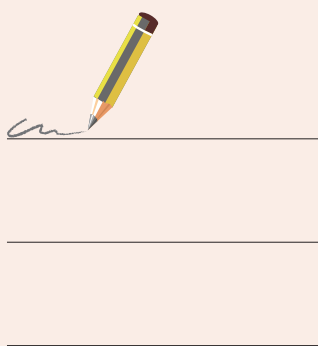
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe
ɗee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyɗi e konngol am hee.

Winndannde 38

Suka nehiido moyfo jikku

To lekkol amen, madam Kan ina heewi waajaade min e ko moyfi sahaa e sahaa kala. Omo heewi rokkude min yeruuji nehdi di min mbaawi huutoraade. Ko ko feewnata jikkuji amen tan o waajotoo min. Kala ko madam yamiri min ko nafaore amen. Wadi ñalawma gooto, madam Kan yi'i Maari ina yahda e maama mum. Maama makko nana roondii saawdu, ina weelnii siwoo. Maari nani sawndii mo.

Nde be njahi haa booyi, donngal ngal teddi, maama makko dartii. O wi'i alaa e sago o fooftoo. Maari kañum nana yaha, ina fija. Ko e dow duum madam Kan noddi mo, wi'i :

- so a yi'ii nayeejo ina weelnii ko teddi, yaawno **kebtanaa** mo dum ;
- so a wonii e oto, a yi'ii mawdo ina darii, ummo ndokkaa mo o joodoo, mbaasaa runtaade mbayaa no mo yi'aani mo nii ;
- so a nanii mawdo ina nodda, woto jokku e fijirde maa mba'aa no mo nanaani mo nii : yah nooto-daa mo ;
- hedtoto no moyfi so mawdo ina waajo maa, so ko jinnaado maa walla kala goddo baawdo wonde fof.

Ndeen Maari hootii, o fudfdii wadde ko madam makko haalani mo koo. O nattii fadde haa mawdo ina ñaagoo mo ballal. Maari wontaa **ganto** kala nde nelaa. O beydiima teddinde neene makko, baaba makko, maamiraabe makko e yimbe leegal ngal.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kebtanaa : woni njabanaa, njagganaa ;

ganto : woni salo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Faa e mawdo oo, mo ko o jogii koo.
2. Noddu maa ngara njannga.
3. So cukalel nelaama woto
4. miñiraabe maa, mballaa be e janje mabbe.

-
- horsin
 - kebtanaa
 - giy'iraabe
 - ganto

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko madam Kan waajii Maari ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii Maari ina rewtoo no moyfi waajuuji madam Kan dii ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

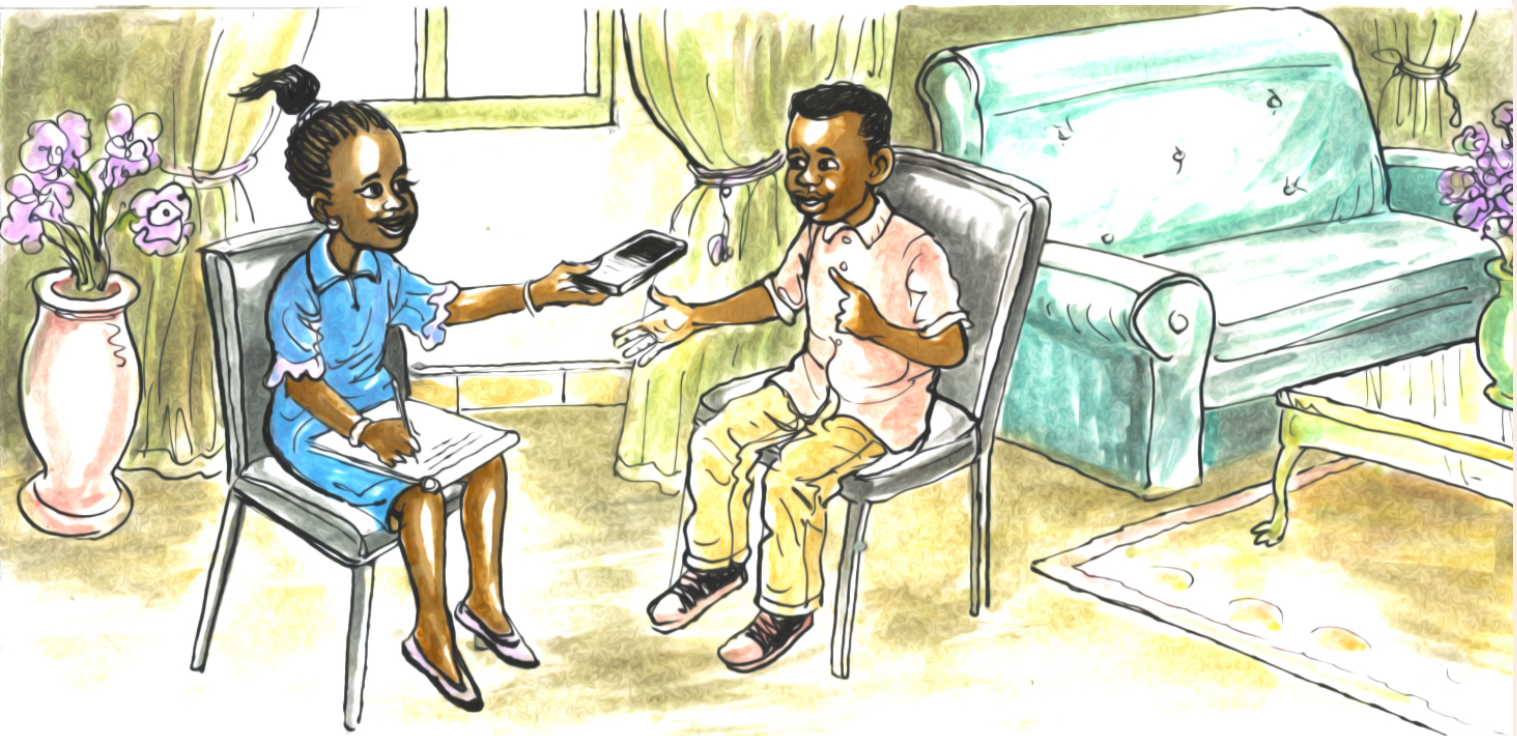
Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 39

No enterwiiw wadĩrtee

Madam Kan wi'i sukaaɓe ɓee njanngata hannde ko no **enterwiiw** wadĩrtee. O wi'i sukaaɓe ɓee yo njah njeewtida e museeji dii. Sukaabe ɓee fof njahi. Nde ɓe njahi haa ɓooyi, ɓe ngarti kono hay dara ɓe ngaddaani. Nde o naamnii ɓe hol sabaabu, sukaaɓe ɓee mbi'i mo nganndaa ko foti naamneede e no foti naamnoreede nii. E dow ɗuum, madam Kan wi'i yo ɓe mbaɗ goomuuji ɗiɗo ɗiɗo ; ɓe naamnondira no ɓe njiiri nguurndam maɓɓe e nder lekkol hee. So ɓe ngasnii, ɓe tonnga no ɓe mbaɗiri yeewtere ndee nii.

Nde sukaaɓe ɓee njeewtidi haa ngasni, ko ndeen madam Kan anndini ɓe wonde so nedɗo yidii wadde enterwiiw, ina woodi sardiiɗi ɗi o foti rewde. Ndeen noon pot-ɗaa ko :

- wadde **widto** e mo njeewtidtaa oo, gila e nguurndam haa e golle makko ;
- winndude naamne ɗee ko adii ;
- jaggude ñalawma mo pottitton, yiilaade kabirɗe moyɗe yettirɗe haala.

Madam Kan beydi heen kadi : « Wonde huccondirɗe e nedɗo ina naamnoo ɗum weebaani. Ko ɗuum saabii, aɗa foti :

- bismaade kodo maa, pawanaa mo ɗoon ndiyam e kaas ;
- hollitɗe heɗotoobe ɓee kodo maa oo ko adii puɗɗagol ;
- dartaade sahaa e sahaa kala hakkunde naamne ɗee ;
- wasɗe tayɗe konngol mo njeewtidtaa oo ;
- yettude jeewtidteɗo oo so yeewtere ndee gasii.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

enterwiiw : woni yeewtere hakkunde naamnotoodo e jaabotoodo ;

widto : woni njiilawu ngam burde anndude.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ngakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. So aɗa wada kodo, a adoto hollitde mo.

- wiiwaano
- enterwiiw
- diiwaan

2. Ko taarik anndini min iwdi amen.

- woddito
- biɗto
- widto

Faamaamuya Tonngude winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko madam Kan jannginta sukaaɓe bee ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii baɗoowo enterwiiw oo ina jogoo mañetofon ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

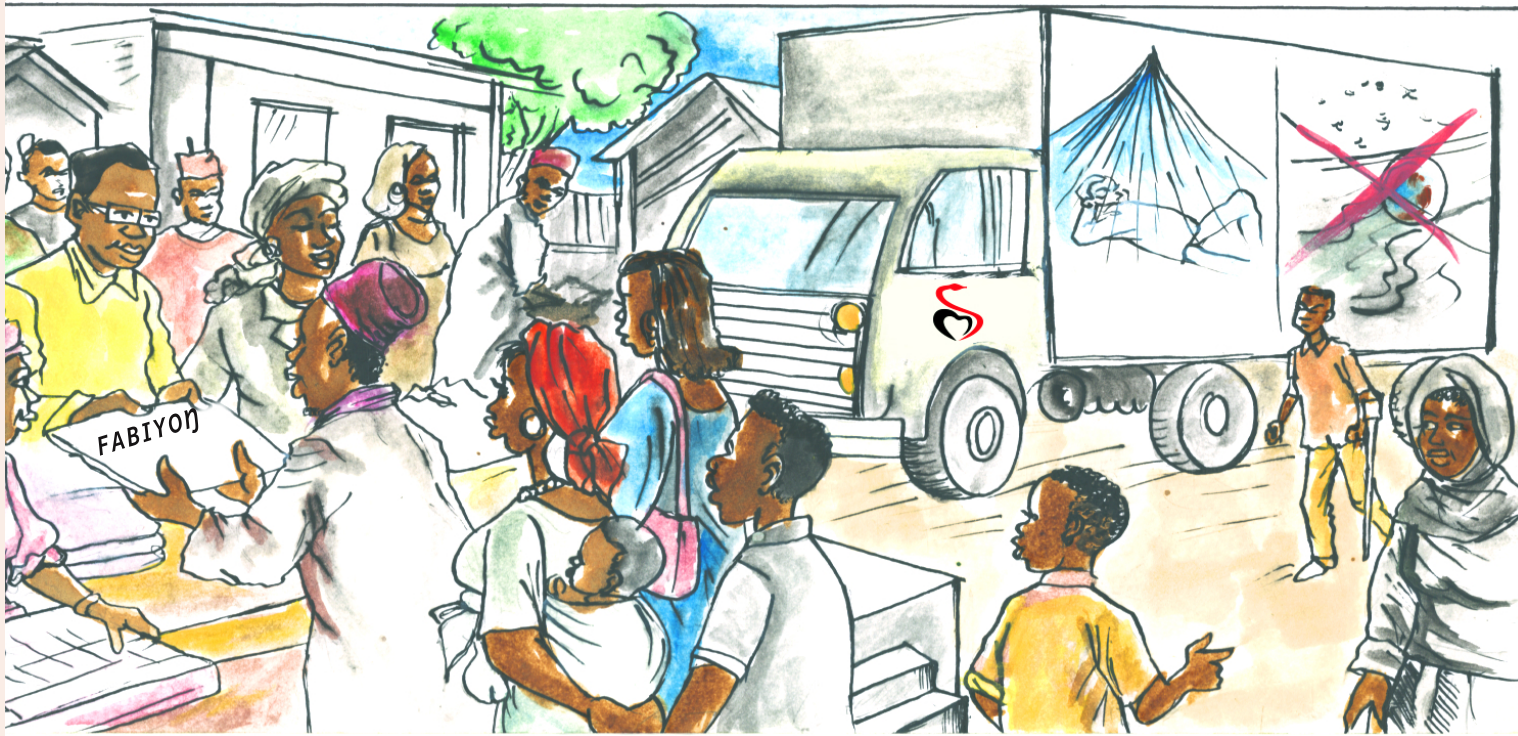
1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol waɗa baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

- enterwiiw
- wiɗto

Winndannde 40

Kabagol jontinooje

Ndeen so neddo wondii e jontinooje, sikketee ko jinneeji njaggi dum. Huunde fof wadee, tee yimbe bee njahataano dispaaseer. Jooni, yimbe bee ndañii yi'annde wodnde. So ndunngu faandiima, yimbe fof ina kirjinee e no ndeentortoo haa ndada e bone bowdi gaddooji jontinooje. Rajooji e teleeeji fof ngona e haalde dum, edii ciftina yimbe bee wonde «falaade buri safraade». Yimbe nokku oo fof puɗɗiima burde annude jontinooje e maale mum.

Jaaynde « Suurnal» ndee feññinii kabaaru baɗɗo faayiida e no yimbe poti reentoraade rafi jontinooje. Ko baabaa Umaar soodi jaaynde ndee, addi dum e galle hee. Maari e Yero puɗɗiima janngude nde. Ko yumma mabbe walli be heen. Ndeen be ngasnii, be mbi'i kala jidɗo habaade jontinooje ina foti doftaade ko haalaa koo e jaaynde ndee :

- ittude kala ko **tudata** ndiyam e sara galleeji dñi ;
- ubbude kala nokku do bowdi mbaawi suudaade haa njibina heen ;
- wadde feere fof haa dañña fabiyon **cuuwaado** ;
- liirde fabiyon keso oo e buubri ñalawma timmuɗo hade mum huutoreede ;
- woownude koye men e lelaade jamma kala e nder fabiyon cuuwaado, teenti noon e rewbe sowiibe, kam e sukaabe tokosbe ;
- suurkinde lekki ndiiwoowi bowdi jamma fof, tawa noon yimbe bee ina boowal.

Ina wadi kadi peeje godde de jontinooje kabtortee. Ina jeyaa e majje wujaade nebam ndiiwojam bowdi.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

tudata : woni wadata ndiyam do wootere, jagga ndiyam, dam leela gasde ;

cuuwaado : woni naatnaado e ndiyam mbaɗɗam posone bowdi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudɗitoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.	2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Debbo-reedu lelotoo ko e nder fabiyon
2. Beeli ko caggal nde tobi haa silti.
3. Persidaa wadɗi ko e Rajo Senegaal.
4. booyii wadeede e nder leydi men.

-
- wiɗto
 - enterwiiw
 - tudata
 - cuuwaado

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko pidande bowdi ngaddata ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii falaade buri safraade ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

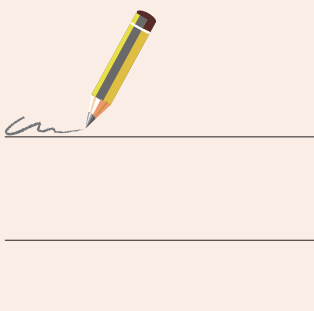
Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.	2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.	3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Winndannde 41

Widto e enternet

E jamaanu ngon-d'en hannde oo, enternet ina wadi nafoore. Yimbe fof ina njogii heen sokla, wonii ko rewbe walla worbe, wonii ko mawbe walla sukaaBe. Ada waawi dañde heen ballal e ko yaawi, tawa dum naamnaaki balloowo. Etaade anndude hol no mbaadataa haa mbaawaa **daBbitde** e enternet ina wadi nafoore. Duudu noon anndaa hol ko woni «enternet», anndaa nafoore mum, anndaa kadi no huutorirtee.

Maari, mo nganndu-daa kañum e funeere mum Yero digginii ko heewi e enternet, nana hirjina heen Duudu. Maari fammini Duudu hol ko woni jiilorgal e nder enternet. O anndini mo kala ko neddo sokli e enternet, ko jiilorgal ngal huutortoo. E ndabba, Maari wi'i Duudu : « So ina yiiloo e enternet ko nii wadata:

- ko adii fof, a seŋoto e resoo hee. So ordinateer maa walla telefon portaabal maa seŋaaki e resoo hee, a waawataa huutoraade enternet ;
- so a seŋiima haa a gasnii, suɓo jiilorgal bi'eteengal Guugol ;
- so a subiiima Guugol, ngudditirtaa dum ko ñoyɣude ko yaawi ayaawo Guugol ngoo ;
- so boyet kaaldigal oo udditiima, maa a yii **cawpotal** mawngal ina wertii. E oon sahaa, tappaa doon helmere walla konngol kolliroowol ko daBbittaa koo ;
- so a yi'ii heen jaabawol ngol coklu-daa ngol, ñoyɣaa heen ko yaawi.

Jooni noon, a waawii wadande hoore maa. Eywa, hol ko pad-daa ?»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

daɓɓitde : yiilaade, wiɗtude, laarde ;

cawpotal : woni ayaawo ngo ceŋde nayi, tawa ko heen diɗi cawndotirde fof poti.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ŋakki e maggol koo.	2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Janngoobe ina keewi kabaruuji e enternet.

- haɓɓitde
- faɓɓitde
- daɓɓitde

2. Sardinje lekkol amen jogii ko sifaa

- gonpotal
- cawpotal
- potal

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko pot-daa adaade anndude e enternet ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii ada foti wiɗtude e enternet ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

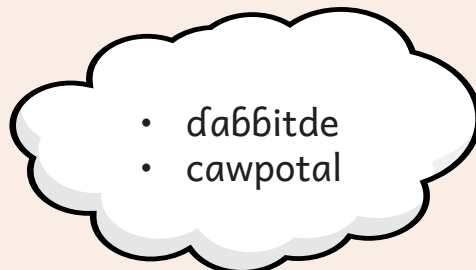
Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe
ɗee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo ɗee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol waɗa baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.

- ɗabbitte
- cawpotal

Winndannde 42

Kuutoragol telefonj portaabal

Maari hawii e kawgel badnongel lekkol mumen. Kawgel ngel wi'etee ko « Kudol kanje ». Baaba makko yeeni mo telefonj portaabal jooddo. Sehilaabe makko heewbe ngarii, gooto kala ina yidi yiide telefonj oo. Ebe na taarii Maari, kono o jabaani hay gooto mema telefonj oo. Kala jiddo yeewde telefonj oo ko kanko jagganta dum. O wii maa yo a yeew kono woto a mem. Nde wonnoo Maari joodtoranooki dum, o sikkata ko kala memdo telefonj oo ko bonata. Faati Kebe wi'i mo dum doo ko telefonj tan, ñaametaake yaretaake. Maari jaabtii mo, wi'i : « Mi daccataa odon njandina mo, ekaranj oo hela. Mi mooftat mo nii. »

Doon tan kaaw makko naati, Maari naamnii mo no telefonj huutorirtee. Kaaw makko Alasan wi'i mo :

- ko adii fof, pot-daa ko sarsude telefonj maa haa batiri oo heewa tep ;
- rewi heen ko, kala nde ada sarsa mo, yo taw ko sarseer jahdufo e makko kuutori-daa ;
- yiilo kuurdi ndi dakkataa e ekaranj telefonj oo hade mum fusde ;
- ada foti reglude gede baade no : demngal liggorto-daa ngal, ñalawma e waktu jondo oo, kartal maa SIM ngal, wonii ko piis gooto walla piisuuji didi njogi-daa ;
- nganndaa kadi, ada waawi beydude ngaanndi telefonj maa. So a yidii dum, a yeewat karte memuwaar mbadaa heen.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kuurdi : woni laral palastik dakketeengal e ekaraŋ telefonj portaabal mbele ina haɗa ɗum fusde, ina wi'ee kadi belennde ;

ngaanddi : woni nokku ɗo geɗe mooftetee e nder telefonj portaabal ɗoo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ŋakki e maggol koo.	2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.	3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Biileydi ɗoftiido sardiiji ina jogii fotde laamu.
2. Maari soodanii telefonj mum
3. So telefonj heewii, o weebataa huutoraade.
4. Lobbuli nayi dariidi portiidi ina njeyaa e sifaaji

- ngaanddi
- cawpotal
- ɗabbitte
- kuurdi

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko Maari yeenaa nde o ardii kawgel ngel ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii Maari ina foti yiilanaade telefonj mum kuurdi ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

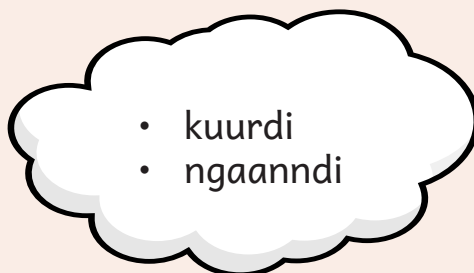
1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.

Darnde 1

Ngonka :

Ngam heblanaade beto sakket hitaande ndee, jannginoowo mon tottii ma ndee doo winndannde.

Yimbe, do ndenti kala, ina poti lelnude sardiiji do fof'en poti rewde. Duum ko huunde wadnde faayiida waawnde addude jam, waawnde jibinde nguurndam moyyam. Lekkol ko nokku do yimbe ndentata sahaa kala. Ko nokku janngirido, nehirdo. Huufbe dum bee ina keewi. Kono bee doo dido hay gooto buraani be heen nafaore ; been ngoni janngoobe bee e jannginoobe bee. Sardiiji ngondiigu ina ciftina yimbe bee darnde nde be poti daraade e lekkol hee. Lekkol fof ina foti wadde jeewte jaajde, yetta miiyo fof'en, yeewa ko moyyi e ngondiigu, yamira dum. So ndeen yontii ko fof'en poti heen rewde. Lekkol Gurel Siriñ noon, goornamaa janngoobe e jannginoobe bee, e dow gardagol direkteer oo, lelnii dii doo sardiiji. Fof'en ina poti doftaade di.

Janngoowo oo ina foti :

- yettaade lekkol hojomaaji sappo ko adii nde sonetee ;
- laabde e comci mum, kadi laaba e banndu mum ;
- reentaade winndude walla soofde e bale dee ;
- reentaade tunwinde lekkol oo ;
- reentaade pijirlooji gaañooji sukaabe so be njaltii pooftel ;
- waasde addorde ko gaañata walla ko yuwata.

Jannginoowo oo ina foti :

- yettaade lekkol hojomaaji sappo e joyi ko adii nde sonetee ;
- jannginde sukaabe bee e fotndude be kambe kala ;
- waasde fiyde janngoobe bee e waasde yattaade be.

Sardiiji ngondiigu dii poti ko janngede e fammineede e kalasuuji dii fof.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Darnde 2

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon tawtorteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Dognugol welo

Reende kisal mum, ko fotde wonande neddo kala. Wadi ñalawma gooto, Badara waddii welo ina dogna dum e tali. Itti yimbe e deeyre tan ko nande tel. Ndekete ko Badara yani e oto darinoodo. Fof'en ndogi, taarii mo. Nde o ummii, be tawi o gaañaaki. Joom oto oo wi'i so a jogiima welo e mbedda hee, ina foti mbaftaa hakkille e ko heewi :

- Pot-daa dognude ko e takko tali hee, bado-daa do yimbe bee ndewata doo, mbirtoro-daa ootooji dii banngede nano, so a yawtii di no moyyi peewtaa banngede ñaamo.
- Ada foti wadtude hakkille kadi e lampayon ndeentinirkon kon, njahraa jam jam e laabi-celi, walla ndarto-daa ko adii ada tacca laabi.
- Caggal duum, ina hadaa dognugol e hakkunde tali hee, e won e laabi walla do ootooji mawdi ndewata. Wadi dum ko dognoowo welo kam e yahroobe koyde ndenndi ñaawoore.
- Woto yejjit ne miijooji keewdi kadi moyyaani. Ina wadi noon sardiiji jamirooji walla kadooji yah-ngartaa peewtudi e welo.
- So ada dogna welo, jaggir gidonjaaji dii juude didi no moyyi.
- Wad kaske mo ina dadndu maa so a yanii, tee mbaasaa dognude jamma.

Kala dognoowo welo ina foti wadtude hakkille e dii wasiyaaji mbele ina waasa loraade walla lorde goddo.

Yamiroore :

1. Tar winndannde ndee daande dow.
2. Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.

Ngonka

Lekkol woni ko e uddude, odon poti beteede. Balloowo ma oo tottii ma binndande tati gonde les dee ngam heblude ma.

Aniwerseer funeebe bee

Hannde ko aniwerseer Maari e Yero. ‘Be ndañii duubi jeenayi. Neene Ayse noddii sehilaabe maɓbe. Kaaw Alasan nawi funeebe bee e neene mumen jehre e oto mum. Ndeen be njettiima, be pa’i taabal baaba Idi. Oon yeeyi be ko be cokli koo. Jooni noon ebe poti yettude oto maɓbe be koota. So be njettiima, be peewna fof hade nde waktu oo yonata.

‘Be njalti, be nji’aani hay dara. Hol to oto oo woni ? Mbele kaaw maɓbe ko ko yahi dacci be ? ‘Be ngasnii kaalis, tee neene Ayse addoraani telefon mum. Hol no be mbaɗata jooni ? Hayyii ! Yero seki. Omo miiɗoo maa sehilaabe makko ngar tawa hay dara gasaani. Ko dūm tigi woni hoddiro ! Neene Ayse noddi taksi ina haalda e mum, so be njettiima, o yoba.

‘Be tinaani tan haa be nani piip ! Eyyoo ! Ko Alasan tigi ! O joofnoo ko to woddi. Be dacci taksi oo, be njoli e oto maɓbe.

Ndeen be ngartii, be tawi baaba Umar, maama Kummba e sukaaɓe bee ina kabbi mankaaji e dame dee e palanteeje dee. Funeebe bee ñaantii haa njoodi. Taabe dee pawaa tanngal e ñameele keewde kam e njarameeje.

Neene Ayse addi gatooyal mawngal. ‘Be ñifi lampaaji dii, sonndelaaji kuɓɓaa. Yimbe ngoni e yimande be « Aniwerseer welii ! » Huunde maji, ndeke ko gorgol Huley fotatnoo be. Eskey oo aniwerseer !

Lekkol amen joodfo

Nder leegal amen Subalo, ina wadi lekkolaaji keewdi. Yimbe leegal bee e hodbe e leede godde dee fof, burani dumen ko nawde sukaabe mumen lekkol amen.

Lekkol amen ina mawni, ina yaaji, ina yoodi. Ko tata juutfo taartii lekkol oo. Kalasuuji mahaadi heen dii ko pentuur oolo mbadi. Edi catii dingiral lekkol ngal. Hakkunde kubeeje dee, ina wadi ledde mawde. Cate majje ina naatnaattondiri, tee ina keewi baramlefi. Ko duum wadi de mbadi buubri. Ko e buubri majje janngoobe bee pijata so njaltii pooftel.

Kalfinaado sardinje oo ko sagata no feewi. Ko kanko feewni gason oo. Gason oo ina wertidi, ina yoodi, tee ina wadi fuloraaji. Ko laawon tokoson, portikon, mbadkon leydi daatndi laabndi cer, ngoni heen. Ko kalfinaado sardinje oo wisata gason oo, o doofa hudo bonko koo.

Kalasuuji lekkol dii ina njaaji. Palanteeje dee ko mawde, henndu ina naata no haanirta nii. Bale kalasuuji dii ina laabi. Ko jannginoobe bee yeewani kalaas heen fof yimbe fittoobe dum.

Deenoowo lekkol oo ko heen hodi. Galle makko woni ko e damal hee, ina laaltaa pentuur roos. So a wirtiima galle oo, ada yi'a hubeere wodnde wadnde cuudi didi jaajdi. Ko toon woni defirdu nduu e kantin oo. Janngoobe bee ko doon ñaamata.

Sukaabe heewbe leegal ngal ina njidi janngude e lekkol amen hee sabu makko yoodde.

Ballugol mawdo

Maama Hammadi hecci doo e leegal ngal fof. Gite dee nattii welde, tee o mawnii haa o wadti turaade. Ko duum wadi o yahata ko omo tuggoo. Ñalawma gooto, o yalti omo yahndoo. O rewi yahde ko juuti haa o ronki annditde galle mabbe, o majji. Nde o joodii e les lekki ngooti omo fooftoo, rewbe mbirtii mo calmini mo. Hade makko naamnaade be fof, tawi been bennii. Hannde maama Hammadi jogorii tampude.

E dow duum, Maari e Yero, umminooɓe lekkol, tawi omo joodii. Nde be naamnii mo hol ko wadata doon, o wi'i ko o majjudo. Sukaabe be njaggi e sawru makko, ina njeewtida e makko haa galle. Ndeen be kaalanii dum neene mabbe, oon wi'i be on mbaɗii golle joodde. O beydi heen, o wi'i be :

- doftree maama mon so won ko soodata to nder wuro too ;
- njahanee mo nule makko to galleeji goddi walla to jehre ;
- so on nji'i mawdo jidɗo taccude tali, mballee mo no o tacciri, sabu otooji dii ndogirtaa se ese ;
- woto njoodo-dee ngoppon mawdo daroo, so on ndenndii oto ;
- woto njabee huccitde e mawbe ina pada ko juuti e ranjuuji hee. Ndokkee be, be ngadoo yawtude so on kawrii e mabbe.

Mbaɗten hakkillaaji no moyyi e nayeɓe be nguurdu-den bee, sabu ebe cokli ballal men.

Yamiroore

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*